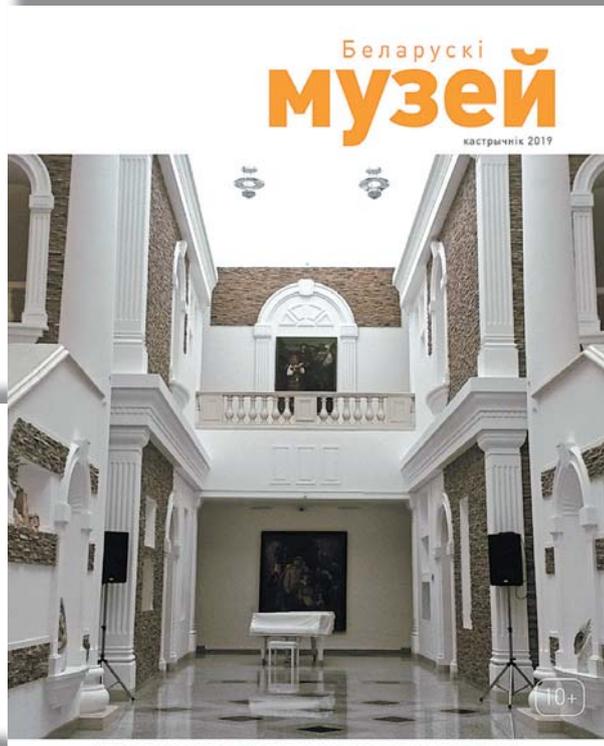

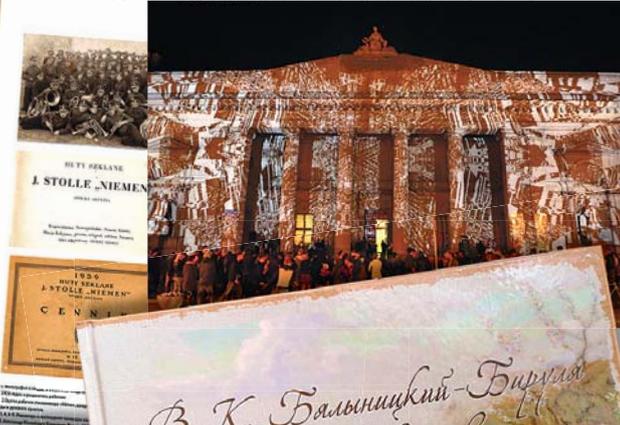
Ад прадзедаў спакон вякоў...

4 кастрычніка ў лёгкаатлетчным манежы Брэста распачаўся IV Нацыянальны форум “Музей Беларусі”. У ім бяруць удзел 120 музейных устаноў, эксперты з Арменіі, Германіі, Кітая, Латвіі, Украіны... Дэвіз форуму — “Музей: навука, інавацыі, камунікацыя”. Напярэдадні падзеі “К” аператыўна звязалася з шэрагам музейных устаноў, каб высветліць, якія экспазіцыйна-выставачныя, культурна-адукацыйныя праекты яны мяркуюць прэзентаваць, а таксама якія новыя формы работы з наведвальнікамі прадманструюць.

ст. 3

МУЗЕЙ БЕЛАРУСІ ПЕРАД ВЫКЛІКАМІ ХХІ СТАГОДДЗЯ

Выдавецкія праекты Нацыянальнага гістарычнага і Нацыянальнага мастацкага музеяў краіны: часопіс “Беларускі музей” і прэзентацыйны альбом “В.К. Бялыницкий-Бируля. Вновь зацвела весна”.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Соцыум

БЕЛАРУСКІ СУЧАСНЫ ТЭАТР І TEART

У прасторы “Круглага стала” і “Крытычнай масы” абмяркоўваюцца тэндэнцыі і болевыя кропкі нацыянальнага сцэнічнага мастацтва.

ст. 4 — 5, 6

Праз гасцінец

РЭСПУБЛІКА РАШЫДА

Наш карэспандэнт прывёз свае ўражанні з аграгарадка Прусы, што на Старадарожчыне, дзе сельскі Дом культуры “як крэпасць і майстэрня”.

ст. 11

Погляд з ХХІ стагоддзя

ПАРТЫТУРА ЛЁСУ “КОЛОСАЛЬ”НАГА ЭДЗІ

Да 80-годдзя нараджэння джаза ў Беларусі мы згадваем яркую постаць знакамітага Эдзі Рознэра.

ст. 15

Пінскі кластар набывае статус

Навіны Культурнай сталіцы Беларусі — 2019

Мікалай Ярмальчук (злева) і Руслан Макарэвіч у сваёй майстэрні.

Ужо заўтра, 6 красавіка, у Пінску — Культурнай сталіцы Беларусі — 2019 — у рамках Еўразійскага міжнароднага фестывалю культуры ў гарадскім Доме культуры адбудзецца гала-канцэрт лаўрэатаў з Італіі, Казахстана і Беларусі ў суправаджэнні сімфанічнага аркестра.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ / Фота аўтара

Але гэта не адзіная культурная падзея, зладжаная ў Пінску апошнім часам. Так, 17 верасня ў Палескім драматычным тэатры адбылася прэм'ера спектакля-рэквіема "Хай спыніцца вайна". Спектакль заснаваны на рэальных падзеях у Пінску ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Сюжэт пабудаваны на ўспамінах відавочцаў, агублікаваных у кнігах "Тамяць" Пінскага раёна, "Пінскае гета" і "Халакост на Піншчыне".

А 25 верасня ў Музеі Беларускага Палесся адкрылася выстава музычных інструментаў, выкананых рукамі палескіх майстроў — Руслана Макарэвіча і Мікалая Ярмальчука. Супрацоўнікі музея дапоўнілі выставу інструментамі пачатку XX стагоддзя.

— Там усяго некалькі нашых інструментаў, — адзначаў Руслан Макарэвіч. — Справа ў тым, што мы зусім нядаўна — у сярэдзіне чэрвеня — пераехалі ў новае

памяшканне майстэрні, што знаходзіцца ў Пінскім дзяржаўным прафесійным ліцэі будаўнікоў, і толькі цяпер вырашылі ўсе арганізацыйныя пытанні.

Нагадаю, што аказаві пінскім майстрам — акрамя Руслана Макарэвіча, у майстэрні зараз працуе яшчэ адзін майстар Мікалай Ярмальчук — усю патрэбную для гэтага дапамогу даручыў уладам горада Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка.

Пінскія ўлады на ўмовах бязвыплатнага карыстання нерухомай маёмасцю выдзелілі майстрам памяшканне былой майстэрні ва ўстанове адукацыі. Гэта, як я змог упэўніцца на свае вочы, даволі прасторны пакой з рамонтам, вялікімі вокнамі і стэлажамі, дзе можна размясціць і інструментарый, і дрэва для працы, і загатоўкі будучых скрыпак ці домраў. Вытворцаў музычных інструментаў прыйдзеца аплачваць толькі камунальныя паслугі. Цяпер яны закупілі для сваіх патрэб шэраг неабходных станкоў, у тым ліку і кітайскай вытворчасці, і гатовы брацца за працу над заказамі.

— Працы, шчыра кажучы, халае, — каза Руслан Макарэвіч. — Балазе, заяўкі на выроб музычных інструментаў паступаюць з многіх рэгіёнаў краіны. Асабліва актыўна замаўляюць іх

установы адукацыі, ёсць заяўкі і ад прыватных асобаў. На сёння ў нас з Мікалаем у вытворчасці чатыры домры і адна балалайка, таксама вядзецца рамонт двух інструментаў. А, так бы мовіць, у лісце чакання — дзесяць заявак на набывццё і на рамонт 14 музычных інструментаў.

Дарэчы, як адзначаў Руслан Макарэвіч, пакуль што ў майстэрні рамонтуюць і вырабляюць балалайкі і домры, аднак плануецца, што асартымент інструментаў будзе пашырацца, і ў будучыні тут стане магчымым вырабляць гітары, мандаліны, скрыпкі і нават лютні.

Але знойдзенае памяшканне для майстэрні — гэта толькі палова справы. Як летась адзначаў Прэзідэнт Беларусі, важна не толькі сабраць майстроў пад адным дахам, але і стварыць школу, у якой маладыя вучні пераймалі б сакрэты майстэрства ад рамясніцкай старэйшага пакалення. І гэтая праца таксама ўжо распачала.

— Некалькі дзён таму ў майстэрню завітаў намеснік Прэм'ер-міністра Беларусі Ігар Петрышэнка, які распытваў мяне менавіта пра арганізацыю навуцальнага працэсу па вырабе музычных інструментаў, — каза Руслан Макарэвіч. — Думаю, калі знойдзена студэнты, якія зацікавацца падобнай працай, дык арганізаваць іх вучобу будзе не так ужо і цяжка.

Тое, што работа па арганізацыі навуцальнага працэсу ідзе поўным ходам, пацвердзіла мне і загадчыца сектара культуры Пінскага гарвыканкама Тамара Дзямідзенка.

— Так, мы плануем набраць вучняў для навучання вырабу музычных інструментаў, праўда, у якім статусе гэта будзе: цэлы клас студэнтаў ці факультатыў, казачэ сёння зарана, — адзначыла Тамара Дзямідзенка. — На мой погляд, лепш набраць сапраўды зацікаўленых маладых людзей, якія пасля заканчэння вучобы абавязкова застануцца ў прафесіі.

Што ж, як бачна, праца па стварэнні пінскага "кластара" па вырабе музычных інструментаў паступова выходзіць на фінішную прамую. Тым больш, што ў гэтай справе леей не спяшайца, а рабіць усё грунтоўна і з прыцэлам на будучае. А "К" абавязкова будзе сачыць за далейшым развіццём падзей у Культурнай сталіцы Беларусі.

Індыйскі экшн на "Беларусьфільме"

У адным з павільёнаў і ў двары Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" разгарнулася вялікая дзейства: ваенная тэхніка, шмат людзей са зброяй — зразумела, што здымаюць новы фільм. Але хто? У гэты раз — індыйская кінастудыя. Як кінематаграфісты з Індыі трапілі ў Мінск і што яны тут здымаюць, мы пайшлі даведвацца менавіта на здымачную пляцоўку.

Прадзюсар **Брыдж Сахія** распавядае, што ўпершыню трапіў у Беларусь амаль выпадкова, застаўся вельмі задаволены і наступным разам прыехаў ужо ствараць кіно. Добрая дыпламатычная адносіны між краінамі, выдатнае месца знаходжання краіны вельмі спрыяюць працы.

Здымаюць карціну пад інтрыгуючай назвай "Супертрад". **Нілеш Сахай**, рэжысёр і галоўны прадзюсар, апісвае галоўную ідэю фільма вельмі сціпла:

— Гэта эмацыянальны экшн пра мужчыну і маленькую дзяўчыну, у жыцці якіх не было нікога. Яны сустрэліся ў няпростых абставінах, але знайшлі адзін у адным родную душу, пасабравалі.

— Мой персанаж — сур'ёзны і ўпэўнены, ён заўсёды ідзе наперад, — кажа выканаўца галоўнай ролі **Рынінг Дэнзонгпа**.

Рынінг — сын даволі вядомага індыйскага акцёра Дэнні Дэнзонгпа. Тым не менш, гэта яго першая роля ў кіно. Яго герой Бім — баец атрада спецыяльнага прызначэння. Задача Біма і яго "супертрада" — выратаваць дзяўчыну, якая знаходзіцца ў закладніках.

Сямігадовая дзяўчынка Мімі — унучка вядомага вучонага, які распрацоўваў формулу, што дазваляе стварыць універсальнага салдата. Даследчык нечакана зрабіў разам з распрацоўкамі, і арміі розных краін, выкарыстоўваючы Мімі, намагаюцца адшукаць знайцу. Атрад жа Біма імкнецца выратаваць дзяўчынку ад ворагаў.

Галоўны жаночы персанаж — Арыя — снайпер, вельмі прафесійны салдат. Між ёй і Бімам узнікае сімпатыя, і адлюстраваць гэтае пачуццё кінематаграфісты вырашылі ў традыцыйным для Індыі стылі — праз танец. Дарэчы, апошні здымаў у клубе ў выкананні беларускіх танцоўраў са студыі Дзмітрыя Залескага. У кожнага персанажа з гэтага атрада ёсць свая гісторыя, і калі яны збіраюцца разам, то становяцца вельмі моцнай камандай.

— Па даўжыні фільм будзе каля дзвюх гадзін, у жанры экшн, — распавядае прадзюсар карціны **Брыдж Сахія**. — Прэм'ера запланавана на красавік 2020 года.

Шматлікая масоўка з нашых акцёраў іграе ў фільме ролю салдат выдуманай краіны, што знаходзіцца недзе ў цэнтры Еўропы.

У ролі ажно дзвюх гераней з "супертрада" — каскадзёрка **Карына Аляксандрава**. Яна працуе ў кіно ўжо больш за дзесяць гадоў, за яе плячымна — больш за сорак фільмаў. Карына выконвае ўсё, што тэхнічна не здольныя зрабіць самі актрысы: небяспечныя трукі, бойкі, нават выбухі. Галоўны пастаноўчык трукі, якія выконваюць акцёры, — таксама беларус, Раман Каралей.

Дырэктар візуальных эфектаў **Вішал Талкар** распавяў пра адну з самых цікавых сцэн па частцы спецэфектаў — яе таксама здымуць на "Беларусьфільме".

— Будзе эпізод, дзе чалавек падчас палёту пераскоквае з аднаго верталёта на другі. Такага яшчэ ніхто не рабіў. Практычныя трукі мы скамбінуем з візуальнымі эфектамі, каб гэта выглядала рэалістычна. Акцёр будзе пераскокваць між сапраўдным верталётам і мадэллю.

Індыйскія кінематаграфісты прабудуць у Мінску да 25 кастрычніка. Прадзюсар Брыдж Сахія спадзяецца вярнуцца ў Беларусь у красавіку 2020 года, пасля прэм'еры "Супертрада", каб пацаць здымаць новы фільм.

Валянціна КРАСОЎСКАЯ, студэнтка факультэта журналістыкі БДУ

Газета **Культура** ШТОТЭЙША ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНА, ДЛЯ ДАСУГУ Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Рэгістрацыйнае падавенне № 637, выдаецца Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. **Адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактар аддзелаў**: Надзея БУЦІШЭВІЧ, Вітэн РАПІН; **агладняльнік рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЯКОВІЧ, Надзея КУДРЬКА; **настаўнік ПАНКРАТАВА**, Антон РУБАК, Ілья СВІРІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ; **фотакарэспандэнты** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Таціяна ПЛАШЧЫНКА. **Сайт**: www.kimpres.by. **Е-мэйл**: kultura@tut.by. **Адрас рэдакцыі**: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4, п. 1. **Тэлефоны**: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. **Тэлефон-факс**: (017) 334 57 41. **Рахманні адрас**: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. **Выдавец** — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". **Дырэктар** — СЛАБІДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. **Прыёмная**: (017) 334 57 41. **220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Ч. 4, п. 1.** **Бухгалтэрыя**: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў паваралючы** паваралючы, **позначка імя і імя па бацьку, пашпартная звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выданы, пашпарт, сабытні нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.** Аўтарскія рукапісы не рэдакцыюцца і не вяртаюцца. Мержаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. © "Культура", 2019. Наклад 3560. Індэксы 63875, 638752. Рознічны код — па дамоўленасці. Падыскана ў друку 04.10.2019 ў 17.00. Замова 3492. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Увага! Аб'ява!*

Установа адукацыі "Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў"

аб'яўляе конкурс на замшчэнне пасада прафесарска-выкладчыцкага рэдактара:

- дацэнт кафедры майстэрства акцёра;
- дацэнт кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і касцюма;
- старшы выкладчык кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і касцюма;
- старшы выкладчык кафедры маляўніцтва.

Тэрмін падачы заяў —

адзін месяц з дня апублікавання аб'явы. Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

Супрацоўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказваюць глыбокія спачуванні начальніку галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і персанальнага мастацтва Дрыга Ірыне Уладзіміравне ў сувязі з напатакушым яе вялікім горам — смерцю маці.

Беларускія прафесійнальныя саюз работнікаў культуры, інфармацыі, спорта і турызма выражае саболезнаванне начальніку галоўнага ўпраўлення гасударственных спецыяльных культурных мерапрыятыяў і персанальнаго іскуства Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Дрыго Ірыне Уладзіміравне в сувязі з постигиши её болышим горем — смертью матери.

Яўген РАГІН

ЗАГЛЫБЛЕННЕ У ГАРАДСКУЮ ПРАСТОРУ

Вядома, што ў мерапрыемстве поруч з дзяржаўнымі ўстановамі бяруць удзел і прыватныя. Адна з іх — “Цікавы музей” у Гродне. Шкада, але на сайце ўстановы кантактная інфармацыя адсутнічае. Паведамляецца толькі, што ў экспазіцыі — 600 прадметаў побытавай даўніны. Чым будзе

Полацкі “Год пад знакам Скарыны”.

“Ялечны” майстар-клас ад Гістарычнага.

Ажывіць і паслухаць Шагала. А дакрануцца?

здзіўляць уладальнікі прыватных калекцый? Пажывем — пабачым.

А вось з Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеем звязана адносна лёгка. Кіраўнік установы Юрый Катурка паведаміў, што ў Брэст яны скіраваліся з апрабаваным улетку праектам. Ён называўся “Адзін дзень з жыцця Гродна XVI стагоддзя паводле гравюры Адэльгаўзера — Цюнта”. Яе стварылі ў 1560-х гадах Ганс Адэльгаўзер і Магэус Цюнт. Адбітак з’яўляецца адным з першых адлюстраванняў беларускіх гарадоў. На гравюры бачны не толькі горад з вуліцамі ды плячам, але і яго жыхары падчас надзвычайнай важнай падзеі — прыбыцця замежных пасольстваў. Так што ў брэсцкім антуражы адбудзецца спроба загляблення ў гродзенскую гарадскую прастору. Такі шапчыр абячае быць змястоўным і запамінальным. На перакананні Юрыя Віктаравіча, канкрэтных і хуткіх вынікаў ад такіх прэзентацый чакаць не даводзіцца, але чым больш у музейнай справе піяру, тым лепей.

Нагадаю, што менавіта Гродна прыняў у свае сцягінныя абдымкі першы форум “Музеі Беларусі”. І безнадзейным камяком ён няк не падаўся. Музейні піяр працягваецца і ў Брэсце.

Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік збіраецца памагача за перамогу ў намінацыі “За лепшае прадстаўленне на экспазіцыі форуму”. Дырэктар установы Тамара Джумантаева распавядае, што музейні збор запаведніка ўтрымлівае больш за сто тысяч адзінак захоўвання, а сам запаведнік з’яўляецца ядром, вакол якога ствараюцца ўмовы для пераўтварэння гістарычнага Полацка ў горад-музей. У структуры запаведніка — 11 музеяў і 65 аб’ектаў, унесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. Працэс музейнага будаўніцтва і музеефікацыі — няспыны. Музейная прастора вымагае наладжвання маштабных акцый з удзелам усіх сацыяльных груп грамадства. На форуме прэзентуецца праект “Год пад знакам Скарыны”.

Уявіце імправізаваную майстэрню гравёра-друкара, дзе кожны ахвотны можа надрукаваць упадабаную кніжную

Фота Сямёна ШАЎЦОБА

Выстава Дняпроўскага кластара.

гравюры Скарыны. Праект апрабаваны ў лютым 2018-га. Аўтар — загадчык Мастоцкай галерэі Ларыса Лысенка, якая шмат гадоў займаецца акцыямі, зарыентаванымі на мясцовую грамаду. Дэвіз праекта, прывезенага ў Брэст, — “Ствараць, дзяліцца, ўзаемадзейнічаць”. Думаю, што гэты слоган варты стаць агульным і для музейнага форуму. Прынамсі, мэты ў нацыянальнага мерапрыемства — гэтыя ж.

Аднак далёка не ўсе спрычынныя да піяру. У Талачынскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея на вандрожку ў Брэст грошай няма. А ў Чашнінскага гістарычнага для гэтага адсутнічае транспарт. Не першы раз даводзіцца пісаць пра тое, што аўтамабіль для раённага музея — не раскоша, а найпершы сродак актыўнай музейнай дзейнасці. Без яго ні ў экспедыцыю не скіруецца, ні мабільную выставу не забяспечыш. Няма сумневу, што фінансавая праблема Віцебшчыны з’яўляецца асноўнай прычынай нізкай падпіскі і на нашу “Культуру”.

ХТО ТАКІ АРКАДЗЬ СМОЛІЧ?

Я аднойчы цягам некалькіх гадзін не мог сустрэцца ў Клічаве з дырэктарам мясцовага краязнаўчага музея Наталіяй Храмянковай. Прычына магла склаці гонар любой музейнай

установе рэспублікі: экскурсанты ішлі неперарывунай чарадой. У сярэднім за год Клічавскі музей наведвае каля дзесяці тысяч аматараў даўніны. Вялікую колькасць людзей прывабліваюць культурна-адукацыйныя праекты. Адзін з іх клічавскі музейшчыкі прывезлі ў Брэст.

Наталія Уладзіміраўна тлумачыць, што музейная пляцоўка прысвечана асобе земляка Аркадзя Смоліча — дзеяча нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння, навукоўцу, адсмислоўцу ў галіне геаграфіі, эканомікі, картаграфіі, сельскай гаспадаркі, аўтара першага беларускага падручніка геаграфіі, рэпрэсаванага за сталінскім часам і рэабілітаванага. Ягоны лёс — лёс беларускай нацыі. Поруч з ілюстрацыйным матэрыялам шмат гульніаў, якія знаёмяць з геаграфіяй шляху ад Бреста да Магілёва.

Хто з нас ведае Аркадзя Смоліча? А такімі выбітнымі постацямі, якія істотна паўплывалі на ход беларускай гісторыі ды культуры, знакаміты ці не кожны наш раён. Пра іх кінасерыялы б здымаць. А пакуль з гэтым праблема, піяршыць такіх асоб павінны музеі. Клічавскі гэта з поспехам робіць.

ДНЯПРОЎСКІ КЛАСТАРНЫ РУБЕЖ

Родная Гомельшчына нястомна шукае новыя формы

музейнай працы. Шукае і знаходзіць. Аб’яднаны праект прэзентуюць у Брэсце Лоеўскі, Брагінскі, Хойніцкі і Рэчыцкі музеі. Пра сутнасць задуманага распавядае старшы навуковы супрацоўнік Лоеўскага музея бітвы за Дняпр Геналёз Сівохін. Справа ў тым, што калісьці на старонках “К” ён пісаў пра “Музейны паром” — акцыю, скіраваную на аб’яднанне высылкаў рэгіянальных музеяў Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны. У Брэсце будзе пралэманстравана лакальная ідэя будучага аб’яднання на прыкладзе чатырох беларускіх устаноў, якія не маюць ні свайго транспарту, ні годнага фінансавання. Усё робіцца на ўзроўні асабістай ініцыятывы і прадметнага, так бы мовіць, энтузіязму.

Дняпроўскі музейны кластар, па словах Геналёза Сівохіна, прадэманструе не толькі канцэпцыю, не толькі лабараторыю прафесійнага ўзаемадзеяння, але зробіць спробу агульнай выставы, аснову якой складуць асобныя жывапісныя работы мастакоў Беларусі, Украіны і Польшчы, што ўлетку ладзілі пленэр на гомельскай зямлі.

Слова “ўзаемадзеянне” сёння ўжо гучала. Але гаворка цяпер не пра наладжванне стасункаў паміж музеем і грамадствам, гаворка пра карпаратыўную еднасць паміж дробнымі ўстановамі дзеля дасягнення прафесійных мэт. Маўляў, калі выжываць, дык

разам. Згодны! Кластары для таго ў існуе і ствараюцца. У нас, па сутнасці, любы музейчык — кластар, бо грамадскае тут існуе ў шчыльным саюзе з асабістым. У экспедыцыі, і на вызныя выставы музейшчыкі вязджаюць на асабістым аўтамабілі. Пытанне “ці аплываюцца ім бензін і амартызацыя транспартнага сродку?” застаецца не больш чым рытарычным. Так што будучыня — за кластарамі.

СТРАТЭГІЯ ІНКЛЮЗІІ

А што прывезлі ў Брэст нашы вядучыя сталічныя музеі? Я, да прыкладу, вельмі ўражаны альбомам работ Бяльніцкага-Бірулі і назвай выдання “Я хадзіў па роднай зямлі. Я быў шчаслівы...” Шыкоўны том выданы з падтрымкай Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. Шкада, Брэст выданне не пабачыць, бо ягонае прэзентацыя — справа прыкладання асобных крэатыўных сіл. Я перакананы, удзельнікі музейнага форуму будучы ўражаны зусім з іншай нагоды.

Як паведамляе “К” намеснік генеральнага дырэктара Мастоцкага музея на навукавай і асветнай дзейнасці Святлана Анейка, на пляцоўцы ў Брэсце пабачаць ажыўлены партрэт Марка Шагала работы Юдэля Пона. Замест арыгінала, натуральна, выкарыстоўваць, як цяпер модна казаць, рэпліку карціны. Ну, а Шагала будзе максімальна набліжаны да зыходнай мадэлі. Ён нават свае вершы пачытае ў ахвотку.

І ўвогуле, высылкі Мастоцкага скіраваны на забяспечэнне інклюзіі — стратэгіі стасункаў з тэўнымі групамі музейных наведвальнікаў. Яны маюць магчымасць адчуваць, слухаць і мацаць. Асобныя забяўляльныя праекты, якія распавядае Святлана Іванаўна, будучы рэалізаваны для дзяцей.

Дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Павел Сапоўка распавяў, што музейшчыкі ў Брэсце зоймуцца стварэннем нацыянальнай абрадавай лямпы. У працэсе мяркуючы ўключыць усіх ахвотных. Што іх будзе шмат, кіраўнік устаноў гарантуе. І ўвогуле, стаўка робіцца на перадавыя тэхналогіі і бізнес-праекты. Калі казаць канкрэтна, на форуме прэзентуецца інтэрактыўны экспазіцыйны комплекс “Скарбы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь”. Выкарыстоўваецца відэамапінг — праекцыя выявы фізічнага аб’екта на старонкі папярэвай кнігі. Дзякуючы сістэме QR-кодаў змена адлюстраванняў музейных прадметаў адбываецца аўтаматычна. Прэзентуецца і аўтарскі праект мастака Ахрэма Белавіцкага: камп’ютарныя 3D-праекцыі Круцкага і Галышанскага замкаў часін ВКЛ. Афіцыйны партнёр Нацыянальнага гістарычнага — кампанія Samsung, якая забяспечыла экспазіцыю шлемамі дапоўненай рэальнасці. Поўнае лагуючэнне ў мінуўшчыну — гарантаванае.

Пра тое, як працаваў форум і чым скончыўся, чытайце ў наступных нумарах “К”.

Хто такі рэжысёр — асоба, што вызначае мастацкі кірунак тэатра ды трымае ў руках труп і бягучыя спектаклі, ці выканаўца патрабаванняў вышэйшых інстанцый? У межах “ТЭАРТА” прайшоў круглы стол “Ураўненне ураўнавання”. Падчас яго публіка разам з вядомымі рэжысёрамі Дзмітрыем Багаслаўскім, Ігарам Казаковым і Аляксандрам Янушкевічам шукала адказ на гэтае пытанне. А таксама імкнулася зразумець, што для беларускага тэатра зараз у прыярытэце: акрэсліваць болевыя кропкі грамадства ці займацца забавленнем аўдыторыі.

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

**У ПАСТЦЫ
СІМПТАМАТЫКІ**

Падчас такіх круглых сталоў мяне нязменна накрывае пачуццё бездапаможнасці. Да аўдыторыі выходзяць прафесіяналы, дзякуючы якім пра нашу краіну гавораць у свеце, чыя дзейнасць стане для будучых пакаленняў вымяральной планкай, бо ў гісторыі застаюцца толькі лёсавызначальныя для мастацтва імёны. Аднак гэтыя людзі рухаюцца наперад па сутнасці толькі на асабістым энтузіазме. На колькі кожнага іх хопіць, каб змагацца з ветракамі?

Я бачу сумную тэндэнцыю: ці не для ўсіх дзяржаўных тэатраў перастала існаваць імя творцы. Усе кіруюцца штатным раскладам: рэжысёр — адна алінка, акцёр — энная колькасць. Вось толькі ў мастацтве не ўсё вымераеш лічбамі. І калі з тэатра сыходзіць выбітны рэжысёр, то адкрываецца не толькі вакантная пасада. Утвараецца культурная пустэча, горад жа — а часта і цэлая вобласць — застаюцца без культурных мастоў, што дапамагаюць глядачу расці над сабой і звязваюць нас са светам.

На далзены момант без свайго адметнага аблічча застаўся Магілёўскі абласны тэатр лялек, адкуль сыхоў Ігар Казакоў. З новым будынкам, але без галоўнага рэжысёра апынуўся Брэсцкі абласны тэатр лялек, адкуль звольніўся Аляксандр Янушкевіч. Пакінуў Маладзёжны тэатр Дзмітрый Багаслаўскі, які вядомы не толькі сваімі рэжысёрскімі работамі, але і ў якасці акцёра і драматурга.

Творцы знойдуць сябе. Прынамсі, спадар Багаслаўскі з вернасцю працуе рэжысёрам у Цэнтры беларускай драматургіі, а на наступны дзень пасля круглага стала абвясцілі пра прызначэнне спадара Казакова на пасаду галоўрэжа ў Сучасны мастацкі тэатр. Аднак давайце зірнем на праблему шырэй: чаго чакаць глядачам Магілёўшчыны, Берасцейшчыны?

Зрэшты, калі ўжо брацца за тэатр лялек, дык чамаму гаварыць толькі пра

дзе абласныя ўстановы? Як вызначаюць у прыватных размовах людзі тэатра, няўжо трэба чакаць пакуль, крый Божа, грукнуць дзвярыма мэтры Аляксея Ляляўскі ці Алег Жугжда? Праблема з сыходам з пасады прызнаных персон наўрад ці крыецца толькі ў супрацьпастаўленні творчых памкненняў з фінансавай перасцярогай адміністрацыі. Пытанне куды складаней: нашы тэатры патрапілі ў пастку сімптаматыкі, калі паспяховаць тэатра вызначаецца не яго творчымі дасягненнямі, сацыяльнай адказнасцю і ўплывам на грамадства (гэтыя параметры дакладна вымяраюць у сваіх артыкулах і выступленнях крытыкі), а планам на паўняльнасці залы і колькасцю паказаных спектакляў.

**ПЛЮС КОЛЬКІ
ПРАЦЭНТАЎ**

Так, лічыць для тэатраў прапісаны дакладна. І вось ужо які год працягваецца дзікая гонка за паказчыкамі, а пытанні якасці спектакляў адыходзяць на задні план.

— Калі браць той жа Маладзёжны тэатр: навошта пры невялікім бюджэтным фінансаванні выпускаць да сямі прэм’ер на год? — здзіўляецца спадар Багаслаўскі, які некалі ўваходзіў у мастацкі савет тэатра. — Гэта ж вельмі б’е па якасці! Ці не лепш падрыхтаваць два спектаклі, але з якаснымі дэкарацыямі і бутэфорыямі, з высокім узроўнем творчага складніку? Але на нашыя прапановы адміністрацыя разводзіла рукамі, маўляў, ад нас ужо чакаюць гэтую вызначаную колькасць прэм’ер. На жаль, справаздача стала важней за творчы працэс.

Даходзіць да смешнага: дырэкцыя тэатраў сядзіць і гадае, што рабіць, калі ўстанова не дацягвае план па глядачу. Здавалася б, можна сыграць больш спектакляў, але, пабачыўшы новыя лічбы, на наступны год план па спектаклях павялічаць яшчэ на колькі працэнтаў. Як іх выконваць, калі з цяперашнімі ледзь-ледзь спраўляюцца?

Не дзякуючы, а насуперак

Шчырая размова пра болевыя кропкі

Ігар Казакоў.

Аляксандр Янушкевіч.

Дзмітрый Багаслаўскі.

Можна спасылка на ўстаноўку, што тэатры павінны зарабляць грошы. Аднак зарабляць іх таксама можна па-рознаму. Спадар Багаслаўскі спасылкаецца на вопыт тэатра імя Вахтангава, які ўзначальвае дырэктар Кірыл Крок. Вахтангаўцы маюць сем пляцовак, таму могуць дазволіць ставіць спектаклі на любы густ — і эксперымент, і правярную часам класіку — пры гэтым не сысці ў фінансавы “мінус”.

Становіцца ніякавата, калі заслужаная артыстка Беларусі, якая служыць у

адным з абласных тэатраў, прызнаецца, што яе заробак далека не дацягвае да сярэдняга па краіне. А яшчэ можна паспрабаваць растлумачыць IT-спецыялісту, навошта акцёр выходзіць штовечар на сцэну за грошы, на якія цяжка пракарміць дзяцей, а таму ён вымушаны падпрацоўваць на некалькіх дадатковых работах...

— Людзі тэатра — ідэалісты. Акцёр гатовы працаваць за ідэю. Ён паездзе а восьмай раніцы, скажам, у Радашковічы, каб зарабіць за выхад у касцы 20 рублёў, а потым рване ў

Мінск, бо не можа дазволіць сабе спазніцца на рэпетыцыю, што прызначана на 11 гадзін. Па сутнасці, нам некуды падзецца — мы ж свядома абралі прафесію.

Пры такіх умовах не ўсе златныя працягваюць шукаць новае слова ў мастацтве. Адсюль — вялікая цяжкасць кадраў у тэатрах і гучныя сыходы прызнаных рэжысёраў.

— Упэўнены, што не трэба рабіць тое, ад чаго ўнутры цябе ўнікае супраціўленне, — гаворыць Аляксандр Янушкевіч. — Мне падаецца, для пра-

фесіі надзвычай важная ўнутраная сумленнасць. Калі кампрамісы пачынаюць парушаць твае творчыя прынцыпы, лепш не працягваць здзекавацца з сябе. У рэшце рэшт, нам трэба навучыцца ўспрымаць сябе як самастойную творчую адзінку.

**ПАСЛУГА
ЦІ САМАДАСТАТКОВАЯ
ІНСТЫТУЦЫЯ?**

— Што сёння для нашай краіны тэатр: паслуга, варыянт для бесклапотнага баўлення часу, візуальны складнік для вывучэння

правіл супрацьпажарнай бяспекі і дарожнага руху ці ўсё ж самадастатковая творчая інстытуцыя? — задае пытанне спадар Янушкевіч. — Хто нам патлумачыць, чаго чакаюць ад тэатра: каб той толькі зарабляў грошы ці разам з тым займаўся яшчэ і эксперыmentам? Я заўсёды думаю, што тэатр павінен быць розным, таму неабходна даваць рэжысёрам магчымасць эксперыmentаваць.

Калегу падтрымлівае Ігар Казакоў, нагадваючы гістарычны досвед такіх вялікіх тэатральных імёнаў, як Усевалод Меерхольд і Лесь Курбас: гэтыя рэжысёры пры тэатры стваралі студыі, дзе англа-раўнднымі формамі пра-варалі свае задумкі, а пры станючым выніку давалі ім жыццё на вялікай акадэмічнай сцэне.

— Відэавочна, у сённяшняй сістэме існавання тэатрам не стае такой магчымасці. Маладым рэжысёрам не даюць права на памылку. Існуюць нейкія лекала, па якіх і вымяраюць, якая новая форма можа з'явіцца ў дзяржаўным рэпертуары, а чаго лепш не чапаць, а то раптам спектакль “не пойдзе”.

У выніку ўсе тэатры становяцца ўсё больш падобнымі адзін да аднаго, крытыкі ўсё часцей гавораць пра стагнацыю творчага працэсу, аднак самі ўстановы выйсці з гэтага кола, абрысаванага дакументамі з патрабаваннем выканання паказчыкаў, не могуць. Калі спадар Казакоў быў гадоўным рэжысёрам Магілёўскага абласнога тэатра, то імкнуўся паспрабаваць новыя варыянты ўзаемадзеяння з глядачом. Напрыклад, адкрыў бобі-тэатр — гэтая форма пастаноўкі спектакляў для дзяцей да трох гадоў вельмі запатрабавана на сучаснымі актыўнымі бацькамі, таму даўно ўзята на ўзбраенне прыватнымі калектывамі.

— Як высветлілася, гэты тэатр “у хатніх тапачках” заснаваў на сваю галаву. Натуральна, ён вельмі папулярны. А таксама вельмі лёгкі ў стварэнні: два артысты, пяць лялек, сучасныя песенкі і танцы збіраюць аншлагі... а тэатр падсаджаецца на іглу лёгкага выканання чарговага плана, — смуткуе рэжысёр. — Пры жаданні можна паставіць да пяці такіх спектакляў на дзень — і лічыць выкананыя. Восем толькі адміністрацыя перастае бачыць сэнс у тым, каб рабіць сур'ёзныя спектаклі з доўгім з-за складанасці мажэрыяў рэпетыцыйным працэсам...

Яшчэ адной болейвай кропкай для абласных тэатраў стаў абавязковы для выканання план па вы-

ездах са спектаклямі да глядачоў.

— Брэсцкі тэатр дзесяць гадоў быў на рамоне, падменнае памішканне на базе старога кінатэатра “Юнаштва” знаходзілася на ўскрайку горада, таму сем'і туды не даязджалі. Калектывы быў вымушаны самастойна дабірацца да глядача, — распавядае пра кухню Александр Янушкевіч. — Маглю арганізоўвацца па тры — чатыры такіх спектаклі на дзень. Працаваць без прафесійнага асвятлення, гуку, без паўнаватасных дэкарацый, без элементарных умоў для актёраў каб пераапераўнацца і нанесці грым было цяжка, але ўсе верылі, што з уводам доўга-чаканага будынка пакуты скончацца, а мы нарэшце зможам знаёміць дзяцей і дарослых з якасным мастацтвам. Аднак... план па выездах з практычна такімі ж лічбамі для тэатра захавалі!

Дзмітрый Багаслаўскі ўзрушаны перакосам у жанравы палітэатр спектакляў, бо сёння дзве з трох прэм'ер абавязкова будзе камедыямі. Які з калектываў праводзіў даследаванне сваёй аўдыторыі, хто можа прывесці лічбы, ці сапраўды ўсе людзі прагнуць бестурботнага смеху? Тэатр па сутнасці пачынае залежыць ад адміністратара: нават прызнаны прафесійнальнай супольнасцю спектакль будзе з'яўляцца ў раскладзе разы ў год, бо чалавек, які складае афішу, чамусьці не лічыць магчымым “прадаць” залу.

— У артыкуле аднаго крытыка мы прачыталі, як касір Маладзёжнага адгаворвала яго купляць білет на “Чайку”. Удумайцеся: работнік робіць усё магчымае, каб патэнцыйная публіка не прыйшла ў яго тэатр! — абурэцца спадар Багаслаўскі.

МЯНЯЦА? А ЦІ ТРЭБА...

Тры гадоўныя героі кругага стала сыхлілі ў тым, што сучасны тэатр не хоча мяняцца, нават калі аргументаваць, чаму трэба тую ці іншую звычэнку прыбраць. Большасць ініцыятыў дык проста сыходзіць у пясок. І сітуацыя не перамяніцца, пакуль больш важным за прафесійную ацэнку крытыкам творчасці рэжысёра будзе беспалітычная скарга ад глядача. Ды і як можна працаваць над тым, каб павесці публіку за сабой, калі замест глыбокіх распрацовак матэрыялу рэжысёр павінен складаць абавязковы пісьмовы адказ на чарговае выпад недасведчанага чалавека?

— Я не магу сказаць, што ўсе прабле-

мы ўпіраюцца выключна ў адміністрацыю тэатра, — падкрэслівае Ігар Казакоў. — Я ўдзячны свайму тэатру, які зрабіў мне шэраг прэферэнцый, дапамагаў з афармленнем заявак на дзяржаўныя гранты, разурываў складанасці з тымі ж анімамі ад “добразычлівага”, якія абвінавачвалі, напрыклад, маю пастаноўку “Гамлет” у бышчам са скажэнні класікі і выдуманую імі “прапаганду гвалту”. На жаль, усё мае спектаклі для дарослых узнікалі не дзякуючы, а насуперак.

Спадар Ігар мае рацыю, папшыраючы праблемае поле. Звернемся да тэатра лялек: у неаднойчы пісала, што ў краіне шмат гадоў не набіраюцца адмысловыя курсы актёраў тэатраў лялек, летась Акадэмія мастацтваў упершыню за доўгі тэрмін набрала дзённы курс рэжысёраў для гэтага віды мастацтва. Казакоў сведчыць, што за дзесяцігоддзе яго працы ў Магілёве да тэатра на размеркаванне дехаў толькі адзін спецыяліст, хоць заяўкі падаваліся штогодова. На выдучыя ролі ў спектаклі для дарослых ён запрашаў актёраў з Магілёўскага драмтэатра.

— Каб выправіць сітуацыю, даць Магілёўшчыне надзею на тое, што ў нашых тэатрах з'явіцца новая кроў, я завітаў у тамтэйшы каледж мастацтваў і прапанаваў ім набраць свой мэтавы курс. Мне адмовілі, бо ў мяне няма педагагічнай адукацыі. Аднак я ж рэжысёр-практык! Чаму нельга знайсці форму супрацоўніцтва?

На круглым сталае пастаянна ўзнікала пытанне, а што ўвогуле ўяўляе з сябе асоба рэжысёра ў цэлым і якімі пайўнаваннямі ў прыватнасці надзелены гадоўныя рэжысёры? Напрыклад, падчас падрыхтоўкі далзенага матэрыялу ў мас-медыя з'явілася інфармацыя з Магілёўскага тэатра лялек, маўляў, яны пакуль не будуць замяняць вакантную пасаду, а разлічваюць на супрацоўніцтва з запрошанымі рэжысёрамі. Аднак запрошаны пастаноўшчык не стане займацца падтрыманнем чужых спектакляў, уводамі і малядымі актёрамі... А сітуацыя ж сапраўды складаная. Як распавёў спадар Казакоў, тэатр па розных прычынах згубіў чатырох выдучых актёраў, адпаведна зараз многія пастаноўкі чакаюць новых артыстаў.

— Пасада гадоўнага рэжысёра — гэта татальная адказнасць за ўсё, што адбываецца ў творчым рэжысёрстве, — расшыфроўвае прамоўца. — За падбор рэпертуару, каб ён дапамагаў выхоўваць густ у публікі, аднак не адбіваў

надуманай элітарнасцю глядачоў (усё ж у кожнага спектакля ёсць бюджэт). За якасць пастаноўкі. За артыста, які не з'явіўся на спектакль. Я павінен трымаць спектаклі і іх узровень, бо гэта ж не сінгл, які запісаў, а потым круці сабе на App Store. Гадоўны рэжысёр — пасада эксклюзіўная. І тым больш непрыемна, калі яе пачынаюць перакручваць у нешта дугараднае.

ВАЛЬТЭРАЎСКІ АПТЫМІЗМ...

Крытык Таццяна Арлова сцвярджае, што раней функцыі паміж пасадамі выразна падзяляліся: быў мастацкі кіраўнік, які вызначаў творчы шлях тэатра, і дырэктар, які займаўся адміністрацыяй, фінансавай, гаспадарчай дзейнасцю. Сёння тэатр перайшоў у катэгорыю дырэктарскага, маўляў, хто адказвае за фінансы, той і заказвае музыку. Таццяна Дзмітрыеўна бацьчы выйсе ў тым ліку ў аднаўленні функцыі Саюза тэатральных дзеячаў, бо сённяшнія арганізацыі з падобнымі функцыямі амаль не дзейнічаюць і практычна не маюць у тэатральнай супольнасці вагі. З ёй згодны Ігар Казакоў, спасылаючыся на расійскі СДТ, маўляў яго прадстаўнікі фактычна жывуць у самалётках, вывучаючы рэпертуар тэатраў краіны, а пасля абмяркоўваючы з іх прадстаўніцтвам творчы дасягненні і хібы калектыву. Шчыра кажучы, я не зусім веру ў эфектыўнасць такога падыходу на нашай глебе, бо, як гаварылася вышэй, у нас акцэнт паспяховаасці і няўдаласці пакуль вымяраюцца іншымі інструментамі, таму меркаванні крытыкаў не могуць паўплываць на стан сцэнічнага мастацтва ў краіне.

Аднак падтрымаю меркаванне, што надшыоў час біць у званы. Мы палыходзім да больш чым рэальнага расколу. Рэжысёр — прафесія (па трапным вызначэнні спадара Казакова) зубаскрасьшальная. Аднак людзі, што абралі яе сваймі лёсам, будуць шукаць сэнзу, каб выказацца. І вось тут новае актыўнае пакаленне ўспомніць, што акрамя дзяржаўных пляцовак існуе шмат прыватных. Самыя амбіцёзныя з айчынных рэжысёраў пойдучы ў недзяржаўныя калектывы. Калі і там не знойдуць прастору для творчасці, то з'едучы як мінімум у суседня краіну, куды даўно пракладзены шлях, дзякуючы Залатым маскам, атрыманым беларусамі. Таленты знойдуць сабе годнае прымяненне.

А з чым застанемся мы? К

Ініцыятыва

“Віртуальная” спадчына ў рэальнай прасторы

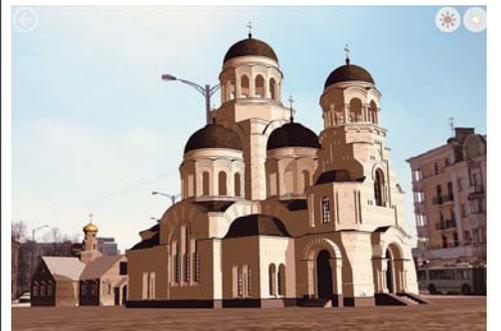
У апошнія пару гадоў набываюць усё большую папулярнасць мабільныя дадаткі дапоўненай рэальнасці. З дапамогай камеры яны могуць накладваць на рэальную прастору віртуальныя аб'екты, дазваляючы ўладальнікам тэлефонаў, якія падтрымліваюць адпаведную функцыю, праглядаць на экране ўяўныя аб'екты ў рэальным ачаўні.

Такія дадаткі можна выкарыстоўваць проста для гульні і забаў — але яны маюць вялікі патэнцыял і для адукацыі, і для зберажэння памяці аб страчанай гісторыка-культурнай спадчыне.

Антон РУДАК

знішчаных помнікаў, і акуртат у той момант з'явілася тэхналогія, якая дазволіла рэалізаваць задуму і размысціць мадэлі ў гаральскай прасторы, “прывязаўшы” іх да месцаў, дзе яны стаялі ў рэальнасці.

Далатак працуе на платформе IOS, цяпер

Праект Chronosphere (Мінск). Мадэль Казанскай царквы на вуліцы Мяснікова.

проста адкрыць маштабаваную копію будынка — і пабачыць віртуальны макет помніка побач з сабою, у любым месцы, дзе пажадаецца. У Беларусі, архітэктурная спадчына якой доўгія стагоддзі неслася жалівыя страты, гэта ідэальныя магчымасць “адродзіць” страчаныя помнікі наяве, заахоўваючы і грамадстве цікаўнасць да гісторыі і папулярназваць турыстычны патэнцыял краіны.

МІНУЛАЕ АЖЫВАЕ НА ВАЧАХ

Ля пачаткаў мабільнага дадатку Chronosphere стаялі колішня аднакласнікі Аляксандр Шэле і Вадзім Ціцёрнік, сёння з імі працуе таксама каманда распрацоўшчыкаў, дызайнераў і архітэктараў. Ідэя стварэння праекта, які паказаў бы страчаныя архітэктурныя помнікі ў дапоўненай рэальнасці, узнікла ў сярэдзіне 2016 года, і ў лютым 2017-га мабільны дадатак быў запушчаны. Тады камандай праекта ўжо быў створаны шэраг мадэляў

створаная і выпрабаваная адаптацыя для Android — гэта дазволіць істотна пашырыць аўдыторыю праекта. На жаль, не ўсе мадэлі тэлефонаў, якія працуюць на Android, падтрымліваюць інструменты дапоўненай рэальнасці — але ўсе карыстальнікі здолелі пабачыць карту са спісам “адноўленых” аб'ектаў і ўявіць маштаб зробленай працы. Ужо даступныя дванаццаць лакаў, ідзе праца над яшчэ двума — чатырма аб'ектамі. Між іншага, далатак “аднаўляе” абрысы такіх страчаных помнікаў Мінска, як касцёл Тамаша Аквінскага (ён калісьці стаяў на тэрыторыі сённяшняй Кастрычніцкай плошчы), архірэіскае падвор'е (перабудавана ў Дом афіцэраў), касцёл і кляштар бенедыктынак (стаў у месцы будынка Генеральнай пракуратуры на вуліцы Інтэрнацыянальнай), комплекс колішняга калегіума езуітаў на плошчы Свабоды...

Надзея БУНЦЭВІЧ

ЧЫМ ЗДЗІУЛЯЦЬ БУДЗЕЦЕ?

Такое ўлюбёнае журналістамі пытанне не раз і не два чулі арганізатары любых мерапрыемстваў. Яго «сінонім» — «раскажыце нашым чытачам пра сёлётнія асаблівасці». Між тым, больш заўважнымі ўсялякія «фішкі» становяцца па завяршэнні, а не напярэдадні, бо да ўсяго запланаванага далучаецца тое, што магло ўзнікнуць быццам само па сабе.

Прэзентацыя праектаў «Тэатр сацыяльных даследаванняў» была вынесена нават у асобны раздзел, каб на яе звярнулі ўвагу. Падобныя спектаклі былі на форуме і раней, але сёлета іх стала болей. Не таму, што ўсе раптам кнінулі да пошукаў вострай праблематыкі, а таму, што такія спектаклі далалі да сваёй публіцыстычнасці яшчэ і больш мастацкасі, каб не трэба было абіраць між праслаўтай дилемай «паэта» і «грамадзяніна».

Другой сёлётняй асаблівасцю стала шырокае прадстаўніцтва рознага роду прыватных і больш ініцыятыў. Сёлета іх стала ў праграме куды болей, чым дзяржаўных тэатраў: восем спектакляў і тры. Аб'ектыўна ў недзяржаўных аказаліся больш цікавыя работы — паводле праблематыкі і мастацка-выразных сродкаў.

Далэдзім, што падобныя практыкі не застаюцца нейкім элітарным «дзівацтвам», а карыстаюцца глядацкім попытам, асабліва сярод моладзі. Дарэчы, яшчэ і таму, што нешта «альтэрнатыўнае» выглядае для яе больш прыцягальным. Дый залы для такіх спектакляў далёка не «стадыёныя», сабраць у іх аншлаг куды прасцей. Часціком увугле адным з гаюльных аб'ектаў увагі становіцца незвычайная пляцоўка — без аскаміў і пазалоты, сярод якіх няўтульна пачуваш сябе ў джынсах.

Нарэшце, у якасці трэцяй асаблівасці можна вылучыць дастатковую колькасць сумесных праектаў, што яднаюць прадстаўнікоў розных краін. Два спектаклі — пастаўленыя Стасам Жырковым з Украіны: «Паліванне на сябе» ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі і «ГЭТАМЫ» як незалежны праект, але з артыстамі той жа трупы. Яшчэ два — беларуска-англійскія. Ражысёры Мікалай Халезін, Наталія Каляда, Уладзімір Шчорбань некалькі гадоў таму з'ехалі ў Вялікабрытанію, дзе паспяхова працягваюць сваю творчую дзейнасць, дадатковым доказам чаму — цяперашнія паказы. Сучасныя магчымасці імгненнай відеасувязі дазваляюць не толькі кіраваць працэсам на аддаленасці, але і ставіць спектаклі, праводзіць прэс-канферэнцыі і да таго падобнае — па тым жа вайберы.

“Паветра”.

“Кандыд, ці Аптымізм”.

“Дом № 5”.

Беларускі сучасны тэатр:**тое art?**

IX Міжнародны форум тэатральнага мастацтва TEART працягваецца, але частка яго праграмы — так званы Belarus Open, што складаецца з лепшых беларускіх праектаў, завершаны. 11 спектакляў за лічаныя дні, ажно да пяці паказаў на кожны з выхадных — сапраўдны “Канцэнтрат”: менавіта такі фестывальны слоган быў сёлета абраны. І хаця ў гэты сіцэлы лозунг укладаўся больш шырока змест, канцэнтраванасць паказаў беларускага складніка — неабходнасць, разлічаная, у тым ліку, на больш як дваццаць запрошаных на форум замежных крытыкаў, прадзюсараў і іншых дзеячаў: іх меркаванні, запрашэнні “ў адказ” і ўвогуле “погляд з боку” дапамагаюць асэнсаванню і далейшаму расоўванню нашага тэатральнага мастацтва.

СПАБОРНІЦТВА З САМІМ САБОЙ

Любы тэатр, любы спектакль, у адрозненне ад таго ж кіно, — жывыя істоты, якія могуць раптам “захварэць” ці, наадварот, не проста ачуныцца, але і ўзяць новыя прыступкі на шляху да творчага Алімпіа. Прыемна, што многія паказаныя ў час форуму спектаклі “ўзраслі” за той час, што мінуў пасля іх прэм’еры, убагаціліся новымі фарбамі — нават дадатковымі рэжысёрскімі дэталімі і знаходкамі, якіх не было раней. Чым не прыклад адначасці сваёй справе?

Пабываўшы колькі часу таму на адным са спектакляў Лабараторыі сацыяльнага тэатра Esclab, я зрабіла для сябе выснову, што яго кіраўнік Валянціна Мароз робіць акцэнт на словы “сацыяльны”. А ўсё астатняе ў назве праекта, уласна яго “лабараторыя тэатра” застаюцца дзесяці за дужкамі. Што з гэтым з’явілася галоўнае ў назве праекта, уласна яго “лабараторыя тэатра” застаюцца дзесяці за дужкамі. Што з гэтым з’явілася галоўнае ў назве праекта, уласна яго “лабараторыя тэатра” застаюцца дзесяці за дужкамі. Што з гэтым з’явілася галоўнае ў назве праекта, уласна яго “лабараторыя тэатра” застаюцца дзесяці за дужкамі.

Разам з тым, абраная форма менавіта дакументальнага тэатра не дазволіла разгледзець праблему якага больш рознабакова. Мы убачылі часты прыклады папярпелых жанчын і адзін — пакутнага дзіця. “За дужкамі” засталіся мужчыны (а над імі, між тым, жанчыны часта ўчыняюць такія псіхалагічны ўціск, што разбурае асобу больш за фізічнае ўздзеянне). Не былі выслуханы і прадстаўнікі другога боку — і тыя, хто “рукі распускае”, і тыя, хто ўмудраецца гэтага не бачыць ды яшчэ і пасмейваецца. А ўсё таму, што названыя катэгорыі магчымых рэспандэнтаў ад інтэрв’ю адмовіліся — нават пры тым, што хтосьці дзялюцца пагэтным у прыватнай размове, але з просьбай не выносіць гэта “на публіку”. Значыць, следам за такімі напраўдзе дакументальнымі апавяданнямі павінны з’явіцца і ўласна мастацкія, заснаваныя на тыпалагізцы і абагульненнях. Бо цяперашняе “ха-

джэне ў народ” — чарговая спроба наблізіць мастацтва да вострых жыццёвых рэалій, а не глянцава-напамінальных казак для дарослых.

Крокам наперад у параўнанні з ранейшымі пастаўнкамі Вольгі Лабюкінай і тэатра танца Karakuli стала “Паветра”, прыважнае добра выказанай ідэяй (ад “пустога” інтэр’ера да палёту ў завоблачных вышынях) і пераходу з адной пляцоўкі на другую, што блізка тэатру-праменад.

Ігар Казак, як вядома, з Магілёўскага тэатра лялек сышоў, але сваю нядаўнюю прэм’еру — “Кандыд, ці Аптымізм” не кінюў. Да паказу на TEARTе спектакль дадаткова рэпэтуваўся, у ім з’явіліся новыя рысы. І захавалася галоўнае — атмасфера нязмушанай гульні (ва ўсіх сэнсах — акцёрскія, праліматы, словамі, сэнсамі, часткамі цела), скрозь якую нам даносяць глыбокія думкі (і ад ражысёра з такімі ж заўзятымі артыстамі, і ад аўтара вышпалонай інсцэніроўкі Дзмітрыя Багаслаўскага), падштурхоўваюць да ўласных жыццёвых пошукаў і разгав.

Спаборніцтвам з самім сабой можна было назваць і “Дом № 5” Тэатральнай лабараторыі Fortinbras (Беларусь / Вялікабрытанія). Што гэта — спектакль пра людзей з абмежаванымі магчымасцямі і з удзелам іх саміх? Не толькі. Бо атрымалася не

звычайная слёзна-меладраматычная гісторыя пра зняважана-абражаных ды бяздольных, не герачны плакат пра жыццё “насуперак лёсу”, а выбітнае сцэнічнае дзеянне з добрым тэмпарытам, выкарыстаннем відэа, іншых сучасных прыёмаў, поўнае гумару, яркіх мастацкіх знаходак, у тым ліку пластычных. Прасякнутая дабрыйнёй, спагадай, скіраваная на паразуменне фантамагорыі раптам прывяла да думкі, што “абмежаваныя магчымасці” тычацца насамрэч не фізічнага стану, а душэўнага і духоўнага. Дых хто тут душэўна-духоўны “інвальд”?

Іншага кшталту “спаборніцтвам з сабой” былі два спектаклі таленавітага Юры Дзівачова — нават тры, калі дадаць закрытае, без запрашэння айчынных крытыкаў і журналістаў адкрыты форуму з заўвагай на ім “опера” ад гэтага ражысёра. Што ж, пастаўленыя ім “Песня песняў” у Цэнтры візуальнай і асацыятыўнасці, дзе з хом’яў і ненармаўнага лексікі (а якім можа быць турэмны лексікон?) узрасце сацыяльнае даследаванне — на ўзроўні “чалавек з чалавек”, дзе вынік не заўжды палюбоўны.

Асабіяком у шчыльнай тэатральнай праграме старэй праект Brest stories guide тэатра “Крылы халопа” з Брэста, паказаны ў выглядзе прэзентацыі і аўдыёвізуальнай інсталяцыі. Прысвечаны Халасцю і заснаваны на архіўных матэрыялах, успамінах, фота і гэтак далей, у арыгінале ён цалкам прывязаны да мясцовасці і ўяўляе з сябе шпоскі накітават пешай экскурсіі па горадзе са смартфонам, куды спамаваны адпаведныя дадатка, але можа існаваць і з жывым “экскурсаводам”. Гістарычнае даследаванне памножана на мастацтва публіцыстыкі і адкрытае новыя перспектывы найперш экскурсійнага руху.

Як бачым, праграма Belarus Open, дзякуючы намаганням яе складальніка — тэатральнага крытыка Людмілы Грамыка, атрымалася максімальна разнастайнай, паўабуданай выпадковых “не фестывальных” праектаў. Літаральна праз некалькі дзён, калі завершыцца міжнародная праграма форуму, будзе магчымасць іх параўнаць. Бо заўсёды ж цікава, як успрымаецца “наша, беларуска” не толькі замежнікамі, але і на фоне лепшага замежнага. **К**

МАСТКІ ДА МАСТАЦТВА

TEART “запраграмаваны” на пошук усяго не проста лепшага, а яшчэ і новага, эксперыментальнага, што рушыць мастацтва наперад. Але дзе мяжа між творчым эксперыментам і ўласна мастацкасцю? Імкненне спалучыць гэтыя два складнікі кожны вырашае па-свойму — гэтак жа, як і спалучэнне актуальнай праблематыкі з нейкім новым узроўнем тэатральнай выразнасці.

Згаданыя “Кандыд”, “Паліванне на сябе” — класічныя ўзоры ўдалага сінтэзу, шмат у чым забяспечаныя ўжо класічнай літаратурнай асновай, хай і цалкам перапрацаванай. А што ж сучасныя драматургічныя крыніцы ці ўвогуле іх адсутнасць? Прыкладам сучаснай класікі могуць быць названы “Вартавы Тадж-Махала” ад “Арт Карпарэйшн” і ражысёра Аляксандра Янушкевіча.

Не абмежаваныя хвосцік абсурдысцкім тэкстам Алены Шпак і Андрэя Дзічэнкі спектакль Hunchtheatre “Левыя дысідэнты” (Беларусь / Вялікабрытанія), пастаўлены Уладзімірам Шчорбанем. Спалучылася ўсё: выдатныя артысты, якія наўмысна прадуцуюць на кантрасте тэхнікі і манер, раіць “па прызначэнні” (цудоўнае музычнае суправаджэнне Андрэя Зарвалеса) і ў якасці асноўнай “сцэнаграфіі” натуральна свая псыха — у прамых і пераносных сэнсах, пародыя і асацыятыўнасць, дзе з хом’яў і ненармаўнага лексікі (а якім можа быць турэмны лексікон?) узрасце сацыяльнае даследаванне — на ўзроўні “чалавек з чалавек”, дзе вынік не заўжды палюбоўны.

Асабіяком у шчыльнай тэатральнай праграме старэй праект Brest stories guide тэатра “Крылы халопа” з Брэста, паказаны ў выглядзе прэзентацыі і аўдыёвізуальнай інсталяцыі. Прысвечаны Халасцю і заснаваны на архіўных матэрыялах, успамінах, фота і гэтак далей, у арыгінале ён цалкам прывязаны да мясцовасці і ўяўляе з сябе шпоскі накітават пешай экскурсіі па горадзе са смартфонам, куды спамаваны адпаведныя дадатка, але можа існаваць і з жывым “экскурсаводам”. Гістарычнае даследаванне памножана на мастацтва публіцыстыкі і адкрытае новыя перспектывы найперш экскурсійнага руху.

Як бачым, праграма Belarus Open, дзякуючы намаганням яе складальніка — тэатральнага крытыка Людмілы Грамыка, атрымалася максімальна разнастайнай, паўабуданай выпадковых “не фестывальных” праектаў. Літаральна праз некалькі дзён, калі завершыцца міжнародная праграма форуму, будзе магчымасць іх параўнаць. Бо заўсёды ж цікава, як успрымаецца “наша, беларуска” не толькі замежнікамі, але і на фоне лепшага замежнага. **К**

Ад дакументальнага вестэрна — да роўд-муві

Андрэй Раднянскі, Сяргей Дварцавы, Гэір Хенінг Хопланд, Мерседэс Сталенхоф, Аляксандра Кандзі Лонге... — толькі некаторыя імяны з шэрагу пераможцаў Міжнароднага кінафестывалю дакументальных, кароткаметражных ігравых і анімацыйных фільмаў “Пасланне да чалавека”. Сёлета да іх ліку далучыўся Люк Ларэнцэн з ЗША — яго дакументальная стужка “Паўночная дапамога” пра працу хуткай дапамогі ў Мексіцы атрымала Гран-пры аднаго з найвядomyх кінафорумаў Расіі і Еўропы.

Дар’я АМЯЛЯКОВІЧ,
Мінск —
Санкт-Пецярбург — Мінск

Здавалася б, знаёмая тэма для беларускага гледача, які толькі сёлета мог пабачыць карціну Галіны Адамовіч “Лебедзі”, галоўнымі героямі якой з’яўляюцца светлагорскія ўрачы хуткай дапамогі. Аднак “Паўночная дапамога”, якую па жанры можна акрэсліць як “дакументальны вестэрн”, фіксуе працу самайняк брыгады ў Мехіка, вымалёўвае карціну больш шырокаю па змесце. Фільм Люка Ларэнцэна — гэта, у тым ліку, і камедыя, і драма, і трагедыя, што дае партрэт не толькі асобнай медыцынскай каманды, а цэлай сістэмы, у якой вымушаны працаваць героі. Дакументальнае кіно, дасканалае па змесце і форме, у якім героі вымушаны выраставаць жыццём у тых умовах, што ім даюцца, і часам цаной за памылку ў асабістым выбары можа стаць смерць пацыента.

Я апраду распачынаю свой агляд з непасрэдных уражанняў ад фільмаў, бо мне пашчасціла на фестывалі быць у складзе журы FIPRESCI. У фокусе ўвагі міжнароднай кінапрэсы — прагляд і ацэнка поўнаметражных дакументальных карцін конкурсу. І гэта задача аказалася як складанай, так і захапляльнай, бо праграма XIX Міжнароднага кінафестывалю “Пасланне да чалавека” была складзена з жарсцо і майстэрствам.

Пачнём толькі з жанраў. У конкурсе дакументальных поўнаметражных карцін панавалі фільмы самых розных стылістычных рамак. Напрыклад, стужка польскага рэжысёра Міхаіла Бяляўскага “Вечер. Дакументальны трылер” — за-

Кадр з фільма “Краіна мёду” Любаміра Стэфанавы і Тамары Катзўскай.

махнулася” на знаёмы жанр ігравога кіно — “трылер”. “Паўночны вандрунік” Хасана Фазліі цалкам можна апісаць як “дакументальны роўд-муві”. У конкурснай падборцы, у пэўным сэнсе, можна ашукваць і дакументальную меладраму “Краіна мёду”, эсе “Парк “Лос Рэйс””, а адзначаная вышэй “Паўночная дапамога” Люка Ларэнцэна па духу і адлюстраванні ліхых гонак машын хуткай дапамогі да месцаў здарэння цалкам можа прэтэндаваць на “дакументальны вестэрн”. Словам, неігравае кіно дэманстравала ўсе свае мастацкія грані, даказваючы, што яно ўжо даўно і ў каторы раз нічым не саступае ігравому.

Мяркую, што зараз самы час нагадаць чытачу, як нарадзіўся фестываль “Пасланне да чалавека”, праграма якога сёння выглядае такой прадстаўнічай. Гісторыя форуму сягае ў 1989 год, калі намаганнямі славутага савецкага рэжысёра-дакументаліста Міхаіла Літвякова з дакументальнай секцыі Маскоўскага кінафестывалю “вырасла” асобная кінапаўдзя. Праз пэўны час да асноўнай праграмы форуму далучыліся конкурсы ігравога і анімацыйнага кіно, фестываль перажываў часы ўзлётаў і крызісаў, але факт застаецца фактам: дакументалістыка — па-ранейшаму яго сэрца.

З 2010 года прэзідэнтам “Паслання да чалавека” з’яўляецца рэжысёр Аляксей Учэльель, вядомы гледачам па ігравых стужках “Матільда”, “Космас як прачуванне”, “Шпацыр” “Дзёнік яго жонкі”. Аднак варта адзначыць, што пачынаў Аляксей Яфімавіч менавіта як дакументаліст, і яго падтрымка фестывалю сыграла вырашальную ролю.

У цэлым, пераёмнасць, каштоўнасць традыцый расійскага кіно захоўваецца на “Пасланні да чалавека”. Міхаіл Сяргеевіч Літвякоў, які да гэтай пары з’яўляецца Ганаровым прэзідэнтам “Паслання...”, мае сваю імяную ўзнагароду — сёлета яе атрымала маладая расійская рэжысёрка Ангеліна Маро́ва за фільм “Адзінокія сэр-

У Санкт-Пецярбургу прайшоў кінафестываль “Пасланне да чалавека”

“Паўночная дапамога” Люка Ларэнцэна з ЗША атрымала Гран-пры фестывалю.

“Зарана Харобрая” Эліты Клявіня была ўдастоена асаблівай адзнакі журы.

Нямецкі акцёр Удо Кір прадстаўляў на форуме ігравую карціну “Размалёваная птушка”.

цы”. Уручаецца на шыромыні закрыццях і Прыз за ўклад у кінамастацтва. Ім зараз быў уганараваны славуці савецкі рэжысёр і сцэнарыст анімацыйнага кіно Андрэй Хржановскі. Палчас атрымання ўзнагароды кінамаграфіст узнавіў адну са сцэн запырджаных ягоньных стужак на студыі — карціны рэжысёра папракалі ў сюррэалізм. “Але гэта наш, савецкі сюррэалізм”, — прагучаў аргумент, што дазволіў Андрэю Хржановскаму зашчыраць свае пазіцыі ў мастацтве, і далей — у гісторыі кіно.

Флёр ленынградскай дакументальнай школы, удзел знаных расійскіх кінамаграфістаў у натуральным чынам спалучаецца на фестывалі з прысутнасцю замежных гасцей. Ужо выклікаў вялікую хвалю шквалісі візіт у Санкт-Пецярбург Удо Кіра — культвага нямецкага акцёра, сябра Ларса фон Трыера і паплекніка Эндзі Уорхаля. Ролі, што стварылі

на пасляваенныя гады. “Размалёваная птушка” — кіно, якое і сапраўды можа шакаваць, але яго адметнасць — не адно знешняе рэчы, а роздум пра тое, што ёсць вайна і зло ў душы чалавека, алкуль яны прыходзяць. “Галоўны ў гэтым фільме хлопчык, а мы ўсе — толькі персанажы вакол яго”, — падсумаваў нямецкі акцёр.

Дадам, што сярод ганаровых гасцей форуму сёлета былі японскі класік дакументалістыкі Кадзуо Хара, нямецкі эксперыментатар Томас Хайзе, галандская актрыса Ёхана Тэр Стэхе... Асобы, творчасць якіх дае магчымасць адкрыць асаблівы і аўтарскі кінамаграф, што штурхае да рэфлексій і самасацэлявання.

Зрабіўшы невялікі эскіз фестывалю, дазвольце вярнуцца да яго дакументальнай праграмы, што была выбудавана з вялікім густам і вытанчанасцю. Адною з тэматычных ліній конкурсу стаў канфлікт глабальнага свету з яго культам спажывецтва, законамі рынку — і традыцыйных, лакальных культур; горада і прыроды ў самых розных праявах.

Распачынала праграму латвійская стужка Эліты Клявіня “Зарана Харобрая”, што падымала ў азначаным кантэксце праблему “бацькоў і дзяцей”. Смянаціцагадовая дзіўчына Зарана, маладая мама двух сыноў, вымушана жыць паміж вёскай, дзе бабуля галуе яе дзяцей, і горадам, што дае ёй працу. Умовы пражывання на аддаленым хутары ў вёсцы далёкія ад ідэальных. Тым не менш, мама Зараны перараканана: самае каштоўнае, што могуць даць бацькі малым, — гэта асабісту прасторы, кантакт з прыродай, космасам, што застаецца ў душы дзяцей назавжды. Гучыць выдатна, але калі на адваротным баку медаля магчымасць зорку, гарачая вада ў студэнцкім інтэрнаце мужа ды іншыя выгоды — у тым ліку інтэрнэт, — ёсць пра што спрачацца. Зарана ўсё ж забірае дзяцей у горад, пакідаючы маці ў яе ўласным вольным вырыце са старой пецкай і коткамі на ёй. Сыход традыцыйных фармацый, складаныя эканамічныя рэаліі — рэжысёрка пазначае некалькі “балявых кропак” поставацкага грамадства, пакідаючы адкрытым пытанне пра будучыню маладога пакалення.

Супрацьстаяне паміж сваім, адкрытым і добразычлівым, і чужым — як староннім ды беспрывітаным — адлюстроўваецца ў македонскай стужцы “Краіна

мёду” Любаміра Стэфанавы і Тамары Катзўскай. Перад намі — новая грань канфлікту розных поглядаў на жыццё, і адпаведна лад жыцця.

Хашіжа жыве ў закінутай македонскай вёсцы і разводзіць пчол, кіруючыся прыняцямі беражлівага стаўлення да атачэння. Многае змяняецца з прыходам у сяло Хусейна з вялікай сям’ёй і статкам у 150 кароў. Заўважаючы поспех пучыскі, гаспадар таксама пачынае шчыраваць на пчаларскай ніве, але робіць гэта з мэтай спажывы, прыкрываючыся клопатам пра блізкіх. Ён літаральна разарае Хашіжу, спускаючы яе прыродныя вуллі. Фільм зачароўвае сваім неразыграным, жыццёвым сюжэтам і адначасова сузіральнасцю, прыгажосцю. Тут і маляўнічыя віды македонскіх гор, і выразаная знешнасць галоўнай гераіні, ігра святла і ценю ў пакоі, дзе жыве яе старая маці, неверагодныя сцэны збору мёду: спакой і песня Хашіжы, і, у суседнім двары — пакуна канфлікт глабальнага свету з яго культам спажывецтва, законамі рынку — і традыцыйных, лакальных культур; горада і прыроды ў самых розных праявах.

Распачынала праграму латвійская стужка Эліты Клявіня “Зарана Харобрая”, што падымала ў азначаным кантэксце праблему “бацькоў і дзяцей”. Смянаціцагадовая дзіўчына Зарана, маладая мама двух сыноў, вымушана жыць паміж вёскай, дзе бабуля галуе яе дзяцей, і горадам, што дае ёй працу. Умовы пражывання на аддаленым хутары ў вёсцы далёкія ад ідэальных. Тым не менш, мама Зараны перараканана: самае каштоўнае, што могуць даць бацькі малым, — гэта асабісту прасторы, кантакт з прыродай, космасам, што застаецца ў душы дзяцей назавжды. Гучыць выдатна, але калі на адваротным баку медаля магчымасць зорку, гарачая вада ў студэнцкім інтэрнаце мужа ды іншыя выгоды — у тым ліку інтэрнэт, — ёсць пра што спрачацца. Зарана ўсё ж забірае дзяцей у горад, пакідаючы маці ў яе ўласным вольным вырыце са старой пецкай і коткамі на ёй. Сыход традыцыйных фармацый, складаныя эканамічныя рэаліі — рэжысёрка пазначае некалькі “балявых кропак” поставацкага грамадства, пакідаючы адкрытым пытанне пра будучыню маладога пакалення.

Супрацьстаяне паміж сваім, адкрытым і добразычлівым, і чужым — як староннім ды беспрывітаным — адлюстроўваецца ў македонскай стужцы “Краіна

Па шчырасці, ідэя першай у сучаснай гісторыі Беларусі міжнароднай арт-рэзідэнцыі (пра яе мы пісалі яшчэ ў маі) выклікала ў мяне пэўны скепсіс. Прызначыць вайнм курагарам мастака па імені Волкае сямейства чайнага грыба Камбуча-Дастаеўскай — гэта вядома, прывольна. І шалкам у рамках творчай практыкі чужоўнага расійскага аўтара Сяргея Катрана (у дадзеным выпадку ён называе сябе адно распардачкікам волі згаданага мастака). Але ці магчыма распаўсюдзіць споры таго грыба па наваколлі, прышчыпіць яго на іншую глебу?

У штучным сэрцы селі батарэйкі

У ліку ўдзельнікаў — і матр беларускага сучаснага мастацтва Наталля Залозная. Яе "Генеалагічнае дрэва" — рэфлексія на тэму старэння.

Ілья СВІРЫН / Фота Наталі ЗАЛОЗНАЙ

І там не менш, праект атрымаўся нечакана шматслойным, вынаходлівым і глыбакадумным. Ён паказваў менавіта тое кансітуцыйнае мастацтва, якое златнае прымушае глядача на хвілінку згубіць паўсядзённую інтэлектуальную раўнавагу і адкрыць для сябе новую мысленную далікату.

І яны забіспечылі ўдзельніку не толькі пляцоўку для працы над іх задумамі, але і ўсебаковы апекі. Праграма стракачала разнастайнымі лекцыямі і майстар-класамі. Прычым часам наведвальнікі "з вуліцы" стваралі новыя экспанаты будучай выставы — што шалкам алпаўдзіе метад размякчэння грыбаў.

Ці можна выкарыстоўваць грыб як архітэктурную форму?

Рэзідэнцыя сёбра самавыявіла на ўсіх параметрах аўтару. Што цікава, болянасць з іх раней найбольш не мелі дачынення да сучаснага мастацтва, але наважыліся ўпершыню ступіць на гэтае поле з нейкіх сумнежных сфераў. Прычым самых розных архітэктараў, псіхалагаў, традыцыйных рамеснікаў, кінематографістаў, сацыяльнага актывістаў... Гэта засведчыла простую істину: калі табе ёсць што сказаць, знайшчы адэкватныя моўныя сродкі ўрашце атрымаешся. Асабліва калі для творага росту

будзе створана спрыяльнае біялагічнае асяроддзе — пра што годна паўпалісіе арганізатары рэзідэнцыі.

"Сацыяльны ліфт" — інтэлектуальны асяроддзе, у якім можна развівацца і размаўляць з людзьмі, якія ўдзяляюць увагу і цікавасць.

Што цікава, музыка атрымалася і сапраўды добрай і незвычайнай. Чалавек бы, мабыць, такую не напісаў. На жаль, не копіць месца, каб расцвісці праўе творах выставы — бо ші кожны з іх таго варты. І "Слепыя грыбы-нобытка" амерыканскага Хізер Капюў, і новыя абсурдныя камедыя кінарэжысёракі Алены Янсайскай, і тонкія дадзельствы феномена пра-застаралых таблічак (з тымі думкамі, якія яна пачула ад

перфармаўна лекцыя Сяргея Марозава і Валеры Хрыпян Ок, KUMU. Уздэльнікі гэтага праекта імкнуліся зрабіць параўнаўчы аналіз існавання грамадства і біялагічных сістэм... сродкамі караграфіі.

На часісе, гэтым рэзым пастыхова вырашыліся банальныя ды, на жаль, звыклія для нас праблемы экспантатыва "казваліку" аб'ексту, Шматлікі мультымедыяныя творы былі забіспечаны патрэбнай тэмаікай, а жывы грыб, які супоўна Monogorп набыла ў Інстытуце ласе НАН Беларусі, каб пабараўваць яго выкарыстаў у якасці архітэктурнага матэрыялу будаўчы, пастыхова аксіматызаваўся.

Даўны магчымасць для такіх цікавых дэбатаў, арганізатары панадзілі айтнўную публіку і з мэтрамі сценс-арт. Глеб Дэваў, які прастаўляе еша міністрм гуку Распубікі Ужуніс, спараўды штучны інтэлект, затым стварыў музыку. Цягам рэзідэнцыі ён дадзельваў фізічныя параметры чайнага грыба, а камп'ютар канвертаваў іх у музыкальны творы. Праз іх абылася на алдрышчы — з уздзелам струннага квартэта і тэрменвока.

Паўбушы на алдрышчы, я шчыра парадваўся, што культуры каб залоеў рэлізаваны такі сур'ёзны ў гітане задумы і арганізацыі праекта. Ды, як выявілася, радэваўся на выраста. Потым я вырапуўся на заставу ў будні дзень, каб атэлець усе падрэзана. Але дзверы былі зчыненыя — насуперак раскладу. На выставу я, усё ж, патрапіў — пакурчатым шчыкам, праз тыльны ўваход. Ды, на жаль, некаторыя творы былі заўчасна дэмантаваныя — кажуць, каб не закрываць праход наведвальнікам пінжон фэсту, які неўзабаве прайдзе ў Ок16.

Ды і штучнае сэрца ("медаль-сібра"), створанае вядомай маўскоўскай мастацкай Аленай Дэвідэвай, на доўгі майі рукі ўжо не разваліла — грыўна, яго селі батарэйкі.

А шалка, вельмі шалка! Думалеш, многія цікаўныя мінкаі (а па Кастрычніцкай іш дэфіліе багата) дзвукочны гэты выставе здалелі б алдрышчы вывамы выміраны мастацтва — як беларускага, гэтак і наогул.

К

Ад дакументальнага вестэрна — да роўд-муві

Заканчэнне. Пачатак на старонцы 7.)

Карціна Сун-Юн-а выразна дэманструе, што ў сёнянім глабальным свеце паняцце "клас", на жаль, далёка не знікае з'ява. Жыццары развітых краін пераважна найбавоўч у прыстужаючой беднасці, дзвараў, і зрабін, з гэтым тут аднаго не пелья. "Памітайне першыя праекта, — нагапае трансера слушчакан. — Мы трымаем усё дзеля сямі", "За морам" выкарае загані капіталістычнай сістэмы, і мукашчыных жанчын, якія, наглядзчы на ўсе магчымыя праблемы, імкунушы забіспечыць сваім дзеям лябшчы будучыню.

Фэзілі (сбіваючы магчымы скепсіс) — адна з лепшых карцінаў праграмы. (Ды, забягаючы наперад, менавіта ёй журы FIPRESCI аддала свой голас). Служка зроблена на тры мабільныя тэлефоны. Анчога зваўш — фіксыцкая паўстаўдзёнасці алдранскай сям'і, што вымушана шукаць прытулак за межамі сваёй краіны. Яе галаў — аўтар карціны — Хасан Фэзілі — зрабўў кіно, за якое паліца аб'явіла на яго паляванне на радзіме.

Колькі навінаў яго бачыў глядчы пра парадоксы эмігрантаў у Еўропу, але — гэтаў аўточны вандруёнік — паўна сапраўдны твор мастацтва. Блізка дэстацына — вольш што крапае спаквашуно разнастайнымі рэпартажамі публікацыі. Рэжысёр адпрацоўвае не толькі сваб паадоржэка, небіспечнае па ітматлікіх параметрах, але і шытнўную ісі-

Цырымоннае закрываць фестывалю адбывалася ў Капале Санкт-Пецярбурга. "Лепшы дэбют" у міжнародным конкурсе — стужка "Краіна мёду".

ці? Як паступіць правільна, калі няма дакладных правіл менавіта талент рэжысёра, які паказваў, што любоў і чалавечнасць — каштоўнасці без пазнак нацыянальнасці — іх убачыць і зразумее кожны.

Я хацаваў уласную кулытуру, сям'ю і любоў у грамадстве, хваробы якога: ад спахвычэпта — да беднасці

заворот быў пачуць, алдзкунўшыся ў сэрцы глядача. Ды і шчыра ме падумаўся вольш пра што. Залы міжнароднага кінафестывалю ў Санкт-Пецярбургу ніколі не пуставаў. Па словах яго каманды, гэты плён шмагалодкаў прашы, і — алпаўдзіе іш фарміраванне сваёй прыжы. Узабуронны дзвараў конкурсу дакументальнага кіно на "Лістапад", курагарам якога з'яўляўся Ірван пад песьні Маліксана Джэсана ў адным з чарговых лагераў.

К Фота прадастаўлена прэс-цэнтрам фестывалю "Пасланне да чалавека".

Больш як трыццаць гадоў таму, 26 красавіка 1986 года, выбухнуў Чарнобыль. Рэха выбуху скаланула прастору ад Басфора да Гібралтара, але ў эпіцэнтры апынулася Беларусь. Для нас тады Час падзяліўся на "да" і "пасля". Да Чарнобыля — пасля Чарнобыля. Як калісьці, да вайны — пасля вайны. У памятнай 90-я чарнобыльскае тэма была стрэжнўваю ў навуковых і палітычных дыскусіях. Праз яе асносаваіне з'явіліся даволі цікавыя мастацкія і літаратурныя творы. Было ўсведамленне, што Чарнобыль — тое, што датычыць усіх і кожнага. А потым межы сціхлі... Бо доўгае знаходжанне пад чыжарам алдочныма эмацыяў і распачынае думак не прыме чалавечая натура. Хоцацца выйсці і паглядзець. Таму згадаем мы Чарнобыль усё радзей і радзей.

Пётра ВАСІЛЕУСЬКІ

А ле Чарнобыль і зона адлучэння вачкоў яго пры тым шчыку не падзеліла. Хтосьці — наэдзім паводле службовага абавязку ці навуковага інтарэсу, а іншыя стала. Калі-нікалаі з'яўляюцца і вандруёнікі. Хтосьці — апавет пра іштучныя пачуўшы ад суаранія рукатурнай пестульні, якая можа выклікаць асымчыяі з культавым філмшам "Сталкер", а іштучы шукае тут алказу на пытанні, чаму разшыліся шчыкі шы-вілашай і прыролы, і ш іш ёсць алдужэне чалавека ад сваіх карэйкам разбурэння асобы і соцыума.

Трыпціч "Ціці пераход".

Краявід з буслянкай

У беларускага паэта ёсць радкі пра Чарнобыль: "Вы чулі слова "нішто"? Я гэта слова бачыў...". Карыны Буса як ілюстрацыя да гэтай сентэнцыі.

Пэрсанальная выстава нямецкага творцы праходзіла ў Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтваў (пліцоўка на праспекце Незалежнасці) у верасні. Яе назва "Палеская элегія. Страчаная зямля". Палессе ў нас звыкла лічылася краем некранутай прыроды (накоўлі ўвоўле сёння прырода можа быць

Апошні рамантык беларускага рока

Не музыкант, не спявак, не гітарыст — але сапраўдны рокер. Паэт усім ладам жыцця, адданы адной прыгожай трыадзінай мары — Беларусь, беларуская мова і беларускі рок. 29 верасня споўнілася 60 гадоў з дня нараджэння журналіста і музыкача даследчыка Вітаўта Мартыненкі. У 2016-м ён пачаў гэты свет пасля цяжкай хваробы, і дагэтуль вечару памяць не было. Спатрэбіўся час, каб адчуць страту больш поўна, каб пачаць лепей разумець асобу і яе значнасць у гісторыі, і каб музыканты, якім Вітаўт прысвечыў жыццё, змаглі сказаць словы ўдзячнасці і павагі. У мінскім Палацы культуры імя Мікалая Шарко прайшоў мемарыяльны канцэрт.

Фота Вітаны ЦІХАНІЦА

Надзья КУДРЭЙКА

На сцену ў гэты вечар выдзілі з акустычнымі стэпамі многія знаныя артысты — Ігар Варашкевіч (на зымку), Алег Хаменка, Алесь Камонік, Аляксандр Памілаў, Андрэй Піясанав, Алесь Таболіч, Кася Камонішак... У кагосьці знаходзіліся і добрыя словы, а глядачы гора-чача віталі лобавыя песьні і нават падпісвалі. Дарчы, зала менавіта гэтага Палаца культуры не выцілае выпалкавай — тут у даўня часы прашаўў клуб філіянастаў, актыўным удзельнікам якога быў і Вітаўт Мартыненка. Увоўле, у 80-і і 90-і гады журналіст спрычыніўся да моніх знаваўчых да беларускага рок-клубу; разам са сваім верным паплечнікам Анатолем Мільчуком у 1986-м годзе стварыў першы ў Беларусі рок-клуб "Няміга". Бо ў тым часы ўсе вяделі Ленінградскі рок-клуб, Свірдлоўска, а ў на-

а ў многім і ствараў свет беларускага рок-на-рока. Першы менавіта беларускі хіт-парад на старонках "Чыронай змены" — гэта ішоў жа яго справа. І — што здавалася абсалюта неверагодным — яшчэ напрыканцы 80-х гадоў узяў у Амерыка свабоднае сумесню з Анатолем Мільчуком кнігу "Прад рок-музыку", і гэты журналіст ў рані маўжна многа разоў укаваў свае слова "першы". Як журналіст, і ў гэтым "Чыронай змені" карэспандантам, алказым сакратаром і наменікам палноўнага рэдактара, ён першым вывёўшоў на старонкі першы не самоў ухваўную і вядомую на той час рок-музыку, у сваёй рубрыцы "Нотны аркуш" алдываў,

што лічыць яго адным з пачынальнікаў беларускага рока, які ў 80-я дзесяціны сапраўднўю музыкаў разваліцнўю.

Арганізатар мемарыяльнага канцэрта Віталі Сурпранавіч, што многа гадоў прашаваў з Вітаўтам у межах лэйбла "Беларуская музыка альтэрнатыва", а ў на-

кампрамісы, не хацеў разумець, што традыцыйны рок наступнае месца новым стэпам, а песьні на рускай мове гэтага таксама "беларускі рок"... У новым стагоддзі як музычны журналіст і аўтар алдрыхі, аўтабіяграфічнага выданьня з выкаваў некаторыя творы. Чкаса свайго выданьня і аўтабіяграфічнага выданьня факт — Вітаўт быў сапраўдны вярч, у тым ліку і за справінальнасць. На вялікім раўнуку і ад яго звыклі, што я заіваўшчы рок-музыкай і пачаў співаць па-беларуску.

К

Ужо і Дзень бібліятэк прайшоў, і па ТБ сюжэт з Магілёва пра гэта паказалі, але розгалас пра падзею не сціхае. Відаць, мерапрыемства, сапраўды, дайшло да чытацкага сэрца. Насамрэч, як можна забыцца на жыццярэадаснага Астапа Бэндэра з сімпатычнай Элачкай-Людэдкай? Парачка натаропка шпацыравала па магілёўскіх вуліцах. А побач нязмушана прагульваліся Аляксандр Пушкін ды Наталля Ганчарова. І не проста прагульваліся, але і з ахвотай уступалі з мінакамі ў дыялогі пра жыццё і літаратуру. Я з задавальненнем пагутарыў бы з Ганчаровай пра каханне і рэзнасць са здрадай.

Яўген ПАГІН

Але ўсё ж не па гэтай прычыне я паставіў магілёўскую інфармацыю на першае месца. Справа вось у чым. Аўтар допісу — загадчык бібліятэкі-філіяла № 4 імя Міхаіла Лермантава Вікторыя Падчапіла адкрыла, як мне падаецца, пэўныя сакрэты загадзя паспяховай бібліятэчнай актыі. Перадаю іх тэзісна. Спачатку ў бібліятэцы прайшоў Дзень непрачтаных кніг: вынікам стала выстава самых запарабаных у бібліятэцы выданняў. Лепшыя навінкі прэзентаваліся на кніжным кірмашы. А як вам дэвіз абмену: “Адзінокая кніга жадае пазнаёміцца”? А ў Дзень бібліятэкі супрацоўнікі ўстановы выйшлі на вуліцы Магілёва...

Наша сталая аўтарка Ала Драган, супрацоўнік Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея, піша пра ўшанаванне памяці знакамітай ураджэнкі Бярозаўскай зямлі Ніны Мацяш. Вершы пішуць многія, а паэты — адзінкі. Ніна Язэпаўна — паэт. У філіяле музея, галерэі мастацтваў, дзейнічае выстава “Вытокі літаратурнага майстэрства”. Тут жа адбылася сустрэча чытачоў з беларускімі пісьменнікамі. Вось пра што піша пранікнёна спадабыня Ала: “Ніна Мацяш пайшла ад нас у 2008 годзе, але я вершаваны радок “Мы сустранемся, хоць нас ужо не будзе...” ажыў сёння з данамогай фотаздымкаў, кнігі і асабістых рэчаў пісьменніцы”. Паэт Міхась Скобла зазначыў, прыкаваная да інваліднага крэсла Ніна Мацяш, — прыклад мужнасці і жыцц-

Прывітанне ад Астапа Бэндэра, або “Адзінокая кніга жадае пазнаёміцца”

На здымках:
 1 “Багач” у Казлоўшчынскім ДК.
 2 Гучалі вершы ў Граўжышках.
 3 Канцэрт у Ашмянах.
 4 Рамесніцае “Дрэва жыцця” вырасла ў Баранавічах.

цялобства. Дзверы яе кватэры былі заўсёды адчынены для сяброў, паэтаў і проста добрых людзей. Усіх уражала моц яе духу”. Калі на душы невыносна цяжка, я заўжды згадваю Ніну Язэпаўну, і праблема мае драбнеюць і адступаюць.

20 верасня 1929 года слоніміскі калекцыянер, гісторык і археолаг Язэп Стаброўскі ахвяраваў сваю калекцыю рарытэтаў роднаму Слоніму. Так узнік Слоніміскі раённы краязнаўчы музей, які носіць імя Язэпа Стаброўскага. Установа — адзін са старэйшых музеяў 90-годдзя было прымеркавана пасяджэнне краязнаўцаў Гродзеншчыны. Юбілей быў адзначаны ў мясцовым драматычным тэатры. Пра гэта напіса-

ла дырэктар музея Алена Сухарукава. А Сяргей Чыгрын раславеў пра тое, што мастак Уладзімір Сайко падараваў установе партрэт Язэпа Стаброўскага.

Работнікі культуры аграгарадка Князева (Зэльвеншчына) правялі штогадовае свята “Бульбяны разгуляй”. Святлана Якута сцвярджае, што фантазія арганізатараў была бязмежнай: бульбе былі прысвечаны і канцэртныя нумары і шмат-

лікія стравы. У канцэрце бралі ўдзел і самадзейныя артысты са Свіслацкага раёна. А ў Мазлаве, мяркуючы па пісьме Андрэя Струнчанкі, з не меншым імпэтам адзначылі Багач. Імпрэза дала магчымасць убачыць элементы старажытнага абраду, прысвечанага заканчэнню зернеўборкі.

27 верасня ў вёсцы Брусы Мядзельскага раёна, дзе размешчаны помнік ахвярам фашызму, прайшоў мітынг-рэквіем. У 1943 годзе карнікі акружылі вёску, жыхароў выгналі на вуліцу, частку адправілі ў Германію, астатніх спалілі ў хляву. На Мядзельшчыне за гды Вялікай Айчыннай фашысты спалілі 68 вёсак, у агні загінула 183 жыхары.

Як заўжды, нізка навін паступіла з Ашмяншчыны. Адзедз металычнай работы Ашмянскага раёнага центра культуры паведамляе: “У аграга-

радку Навасёлкі прайшоў яблычны фест. Мерапрыемства арганізавалі Навасёлкаўскі аддзел культуры і вольнага часу, навуцальна-педагагічны комплекс, сельвыканкам і сельсапрадпрыемства “Ашмянскі світнанак”. У госці да навосёлкаўцаў прыхаў жаночы вакальны гурт “Спадчына” з аграгарадка Лаздуны Іўеўскага раёна”.

Алена Сальмановіч з аддзела металычнай работы Ашмянскага РЦК распавядае, што ў аддзеле культуры і вольнага часу аграгарадка Граўжышкі адбылася арт-сустрэча з мясцовымі паэтамі. Вечарына называлася “Не гасне творчасці святло”. Гучалі вершы, байкі, баллады.

У Ашмянскім краязнаўчым музеі імя Францішка Багушэвіча працуе фотавыстава “Імя тваё — жанчына”. Праект прысвечаны жанчынам Ашмянскага раёна і Гродзенскай вобласці. Здымкі — каляровыя і чорна-белыя, жанравыя, рэпартажныя і пастановачныя. Напісала пра гэта Кацярына Рудзік.

Канцэрт, прымеркаваны да 75-годдзя ўтварэння Гродзенскай вобласці, прайшоў у Ашмянах. А ў сельскім клубе аграгарадка Станцыя Ашмяны наладзілі свята для дзяцей у працкім стылі. Справа капітана Джэка-Вераб’я жыве і перамагае. Працкі “карпаратыў” у названым аграгарадку быў прымеркаваны да дня нараджэння дзяўчынкі Нікі. Усё правільна: дзень народзінаў вобласці — гэта дзень народзінаў канкрэтных людзей.

На чарзе — навіны з Дзятлаўскага раёна. Дзіцячы турток народных традыцый “Вытокі” Казлоўшчынскага Дома культуры паспрабаваў рэканструяваць абрад Багач. Мясцовыя работнікі культуры падрыхтавалі канцэртна-гульнявую праграму.

Пра нестандартную форму правядзення Дня прадпрыемстваў раёна паведалі з Дзятлаўскага центра культуры. Для актыі быў абраны фармат раённага конкурсу творчасці “Зорныя старты”. Пасля адборачнага туру адбыўся гала-канцэрт. Пераможцы дэманстравалі свае здольнасці ў вакальнай творчасці, мастацкім чытанні, докаратаўна-прыкладным і фотамастацтве.

Бібліятэкар аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскага раённай бібліятэкі Алена Вялічка паведамляе пра выставу “Гродзенская вобласць. Позірк праз гады”. У экспазіцыі — выданыя розных гадоў, што знаёміць з гістарычнай, культурнай і

духоўнай спадчынай Гродзенскага Панямоння.

Удзельнікі аматарскіх аб'яднанняў “Сустрэча” інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтру і “Натхненне” Сапоцкінскай горпасялковай бібліятэкі — цэнтра турызму і краязнаўства адправіліся ў круіз паміж страчаных вёсак “Тут жылі мае продкі”. Вандроўка пачалася з сустрэчы з Вандай Гедроіць, былой жыхаркай колішняй вёскі Астравок. А потым скіраваліся на гэты хутар, доўга шукалі месца, дзе знаходзілася хата Ванды Браніславаўны, усталявалі тут памятную шыльду. Далей маршрут пралёг да былой вёскі Царэва...

Малодшы навуковы супрацоўнік Ганцавіцкага раённага дома рамёстваў Наталля Білімава піша: “21 верасня ў парку культуры і адпачынку горада Баранавічы ў рамках традыцыйнага штогадовага Свята бульбы прайшоў першы адкрыты фестываль традыцыйных беларускіх рамёстваў “Дрэва жыцця”. Удзел у фэсце прыняла наш народны майстар Рэспублікі Беларусь, ткачыца Ніна Казак разам з дачкой Наталляй Рабіцвіч і ўнучкай Аляксандрай. Саша ўзнагароджана дыпламам першай ступені ў намінацыі “Правазёненне майстар-класу на ткачэ”.

Метадысты з Ваўкавыска распавядаюць пра раённы фэст-конкурс творчасці людзей сталага веку “Узрост. Майстэрства. Талент”. Дзея албывалася на сцэне Субацкага Дома культуры. Пераможцы былі вызначаны сярод вакалістаў, танцораў, прыхільнікаў мастацкай літаратуры і дэкаратыўна-прыкладной творчасці.

Астравецкага раённага бібліятэка арганізавала сустрэчу чытачоў з пазтам Станіславам Валодзькам. Прэзентаваліся новыя кнігі вершаў і казак для дзяцей.

Бібліятэкар Шчучынскай дзіцячай бібліятэкі Тэрэза Івашка піша: “Мы правялі квест “Мой Прыёманскі край пад бусліным крылом”. Дзеці дакруціліся да сваіх вытокаў, прадэманстравалі веды пра славацкія валасці, пра буйныя прадпрыемствы і іх прадукцыю, згадалі аўтараў літаратурных твораў, пра непаўторную малюніцкасць Прынёманскага краю”.

Пішыце і здзіўляйце. Сустрэнемся праз тыдзень.

Рэспубліка Рашыда

Сельскі Дом культуры аграгарадка Прусы незвычайны не тым, што ў краіне такіх па памежах будынкаў, у якіх функцыянуюць установы адпаведнага профілю, па пальцах адной рукі можна злічыць — трапляюцца ў вёсках будынкі і больш кампактныя. Як мне думецца, у любога чалавека, нават не звязанага па родзе сваёй дзейнасці з культурай, у першую чаргу цікаўнасць павінен выклікаць той, хто стаіць на чале СДК. Ну, а ўжо ў другую і ў наступныя — чым слаўны ён у працы...

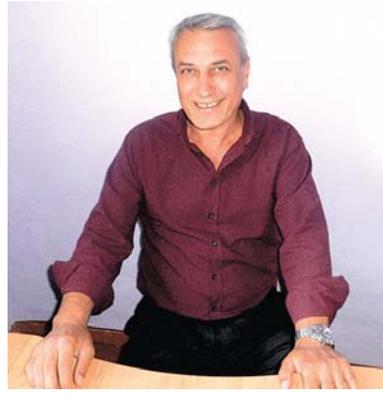
Алег КЛІМАЎ,
Мінск — аграгарадок Прусы
Старадарожскага раёна — Мінск / Фота аўтара

Кампактны СДК.

Злева направа: “рухавікі” культуры Аляксандра Пальчыкі і Сяргея Высоцкі.

Наш чалавек Рашыд Гасанаў.

ДОМ КУЛЬТУРЫ ЯК КРЭПАСЦЬ І МАЙСТЭРНЯ

Мама дырэктара сельскага Дома культуры Рашыда Пёрвердзі аглы Гасанава — беларуска, тата — азербайджанец. Бацькі яго пазнаёміліся ў Казахстане, калі ў сярэдзіне мінулага стагоддзя ішло засваенне тамтэйшых цалінных зямель.

— Нарадзіўшыся ў Беларусі, большую частку гадоў са сваіх пяцідзесяці сямі я пражыў у Азербайджане, — распавядае спадар Гасанаў. — Але, дзіўная справа, у ім я сябе адчуваў беларусам, дакладней чужынцам, а тут — азербайджанцам.

Па адукацыі Рашыд інжынер-аўтаматых, працаваў на горна-абагачальным камбінаце ў Дашкесане. І як часта адбывалася ў постперабудовачныя гады, калі нейкія прафесіі аказваліся незапатрабаванымі, аднойчы і ён перакваліфікаваўся ў мастацкага кіраўніка тады яшчэ Дома культуры ў Палажэвічах, куды пераязджала яго мама. У гэтым аграгарадку зараз спадар Гасанаў і жыць, дваццаць гадоў “змаганьніцтва” на айчынным “культурным фронце”: у актыве майго суразмоўцы і дырэктарства ў гарадскім Доме культуры ў Слуску. Працуе ж Рашыд сёння менавіта ў Прусах.

— Калі я дзесяці чую, што ў беларускую культуру ўкладаецца недастаткова

сродкаў, кажу, а вы едзьце ў азербайджанскую глыбіні і паглядзіце, што ў ёй адбываецца! — гарачыцца візаві. — Так, у буйных гарадах ёсць аб'екты культуры, якія з'яўляюцца нацыянальнымі здабыткам, ёсць, што называецца, “выставачныя” установы, на перыферыі неак палтрымліваецца знакавая гістарычная спадчына, але ў цэлым беларуская культурная правінцыя выгадна адроўніваецца ад азербайджанскай.

Рашыд дакладна ведае, пра што кажа, бо і Азербайджан ім не забыты, і ў бліжэйшых да Прусаў вёсках ён рэгулярна бывае — у зоне абслугоўвання СДК іх некалькі.

— Там і нашых артыстаў любяць, і да мяне стаўленне своесаблівае, — усміхаецца Гасанаў. — Я як бы для мясцовых жыхароў па-ранейшаму і іншае, — а ў прысутнасці іх яшчэ савецкія грамадзяне дэманстравалі свае самыя лепшыя чалавечыя якасці, аднак ужо даўно родны, а са сваім можна так, папростаму!

Але спуску моладзі ён не дае. Напрыклад, некалькі гадоў таму падлеткі аграгарадка групаваліся непаледзі ад Дома культуры, ведучы сябе па-рознаму. І такія паводзіны некалькі падналадзілі Рашыду. Неак пальшоў ён да шумнай кампаніі, злёгка паўшчынаў за шалупіне ад семак і ненарматыўную лексіку рэперы, што

даносілася з навушнікаў, і паклікаў хлопцаў і дзяўчат у СДК. Маўляў, чаму ў яго не ходзіць? Там можна пагуляць у шахматы і ў настольныя тэніс з футболом. Хочаце нармальную музыку, без ненарматыўнай лексікі? Будзе вам дыскатка. Хочаце навушны прыгожа спяваць фольк? Ласкава просім! І, што вы думаете, маладзёў да рання на запрашэнне адгукнуліся! Цяпер хтосьці з іх займаецца ў гуртку дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва саломяпапцэннем, выцінанкай, выпальваннем па тканіне і скуру. Нехта выконвае народныя песні ў вакальным гурце, з часам рыхтуючыся перайсці ў народны фальклорны калектыў “Прусаўчанка”, які мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці нематэрыяльнай прайвы творчасці чалавека. Дарочы, узначальвае яго мастак кіраўнік СДК Марына Мікалаеўна Гасанава — жонка Рашыда.

— Дом культуры — гэта такая мая маленькая рэспубліка, крэпасць, — з гонарам прамаўляе дырэктар. — Вось толькі шкада, што я не спяваю, а то б навушны беларускі выконваў і каўказскую аўтэнттыку. Затое арганізоўваю шахматныя турніры, нават башошкі з нашага храма ў іх гуляе!

Аднак, прызнае Рашыд Гасанаў, такой ужо вялікай колькасцю гуртоўцаў аб'яднанні пахваліцца не

могучь. Прымаў ён установу ў той час, калі ў класах мясцовай школы налічвалася па дваццаць чалавек, зараз у іх вучыцца людзей значна менш. Цяпер і на сельніцтва аграгарадка не дацягвае і да чатырохсот жыхароў. Але фарміраванні СДК папаўняюцца за кошт некарэзных — іх дастаўляюць у Дом культуры з шэрагу размешчаных населеных пунктаў.

— Мне мала верыцца ў тое, што моладзь можна будзе ўтрымаць у тых вёсках, дзе няма буйных прадпрыемстваў і развітой інфраструктуры, якія ўключачаць і ўстановы культуры, — дзеліцца дырэктар. — Яна з'яўджае туды, дзе ёсць магчымасць выбару з самых розных прафесій, кар'ерныя перспектывы, іншы заробак, сучасныя бытавыя выгоды, прапануецца які заўгодна вольны час. І ніякімі размовамі, абяцаннямі яе не спыніць...

Мяркуючы па вонкавым выглядзе “гідаў з народа” па Прусах, сумніўных хіп-хопераў дванаццацігадовага Аляксандра Пальчыкі і Сяргея Высоцкі калі і слухаюць, то толькі для таго, каб быць у курсе сённяшніх музычных тэндэнцый. А шалупіне яны складаюць, мабыць у прызначаных для яе пакучкі. Ахайныя, усмешлівыя хлопцы ў нацыянальнай вопратцы адразу здаліся мне прыдатнымі ў якасці тых, хто шчыра распаўё бы “К”

аб культуры аграгарадка. Звярніце ўвагу, дарэчы, на тое, як выбудавана іх гаторка, наколькі разумныя выказванні падлеткаў, што я правіў мінімальна.

Каментарый Аляксандра Пальчыкі і Сяргея Высоцкі

— Нам падабаецца займацца фальклорам, проста мець зносіны з бабулямі з ансамбля “Прусаўчанка”, даведвацца ў іх аб нацыянальных традыцыях, уласцівых раёну. Можна, мы ўжо выраслі з таго ўзросту, калі ніяк не нагуляешся з камп'ютарам і не нагаворыцца ў сацыяльных сетках. А тут такія цікавыя людзі, якія распавядаюць аб гісторыі Прусаў, што вучаць правільна выконваць старадаўнія абрады. Хутчэй за ўсё, скончыўшы школу, мы наўрад ці звязам свае жыцці з народнай культурай, прыцягваюць больш тэхнічныя прафесіі, але цяперашняе хобі разам з нейкімі іншымі рэчамі фармуе нашы ўнутраныя светлы.

Вядома, нам неабязвава тое, што будзе адбывацца з аграгарадком, з бацькамі, калі мы адсюль паедзем паступаць у вышэйшыя навукальныя установы. Ці змогуць і далей існаваць фальклорныя калектывы альбо яны без прытоку новых людзей ды ідэй стануць паволі паміраць. Нельга сказаць, што гэта мы адны такія дзіўныя сярод аднагодкаў: дырэктар Дома культуры шмат сіл прыкладае да таго, каб нашы равеснікі і тыя, хто старэйшыя, сышлі з вуліцы, перастаўшы там бессэнсоўна боўтацца. Аднак усіх жа не перацягнеш. Таму сёння культуру Прусаў рухаюць у асноўным тыя ж бабулі і нязначная частка моладзі. Але калі аграгарадок адзначае вялікае свята, на вуліцы высыпаюць усе яго жыхары!

Па адносінах да айчынай культуры, да Сінявоўнай калі наогул дырэктар СДК Рашыд Гасанаў цалкам наш чалавек. З яго шчырымі любовію да краіны і перажываннямі за справу, якой ён ужо аздаў два дзесяцігоддзі ўласнага жыцця. Назіраючы за ім, услахоўваючыся ў яго маналогі, я лаўлю сябе на думцы, што паболей бы такіх людзей у беларускай культуры, у беларускім грамадстве, можа, тады б высковая моладзь яшчэ раз падумала, а ці варта ёй пакідаць родны край? Зросты, не мне, гарадскому, сур'ёзна разважаш аб такіх складаных матэрыях.

“К” працягвае гаворку пра развіццё культуры Аршанскага рэгіёна, унікальнага па сваіх гістарычных ды прыродных брэндах. Гэтым разам больш падрабязна хочацца распавесці пра клубную дзейнасць мясцовых работнікаў культуры. Яна, як і музейная ды бібліятэчная, — вартая дэтальнага разгляду і аналізу. Урэшце, сур’ёзныя практычны досвед павінен стаць агульным набывкам. Лепшай нагоды для матывацыі творчага пошуку і не прыгадваць.

Яўген ПАГІН

Апачаць хацелася б васьмь гадоў. Днямі Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур і Віцебскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці правялі на базе ўстаноў культуры Аршанскага і Лёзненскага раёнаў рэспубліканскі семінар-практыкум. Была прааналізавана сістэма фарміравання нацыянальнай свядомасці дзяцей і моладзі сродкамі нацыянальнай культуры. Разглядаўся вопыт работы па развіцці фальклору і народных мастацтваў рамяства. Што ж убачылі ўдзельнікі семінара (больш за сорак метадыстаў краіны, дырэктараў Дамоў рамястваў і кіраўнікоў дзіцячых фальклорных ды рамесніцкіх калектываў) на Аршаншчыне? Комплекс былога езуіцкага калегіума, дзе месціцца карцінная галерэя Віктара Грамыкі і дзіцячая бібліятэка імя Уладзіміра Караткевіча. Дык вось, у галерэі працавала выстава, прысвечаная 25-годдзю Аршанскага дома рамястваў... Далей — больш падрабязна гаворка пра гэту ўстанову культуры і яе руліўных супрацоўнікаў.

КРЭСЛА ДЛЯ РАСТАРГУЕВА

Дырэктар Дома рамястваў Уладзімір Сакалоў распавядае, што ў планах — выданне чатырох кніг. Першая — уласна пра Аршанскі Дом рамястваў; другая прысвячаецца памяці ўнікальнага разьбяра па дрэве Ігара Пахомчыка, які сышоў з жыцця два гады таму; трэцяе выданне павінна распавесці пра калегіум езуітаў. Жаданне — пачаснае, але яго ажыццяўленне вымагае немалых інвестыцый. Уладзімір Мікалаевіч прадумаў і гэты важны нюанс.

— Мяркуем выкарыстаць для кнігавывадацтва дзяржаўныя ці замежныя гранты. Менавіта па гэтым прычыпле дзейнічае наш абласны метадычны цэнтр. Вельмі прыстойна тут выданыя кнігі “Народныя майстры і мастакі Віцебшчыны”, “Мастацтва істэры”, “Народныя сувеніры Віцебшчыны” і “Народная пачка і лялька Віцебшчыны”... Летам мы сустрэкаліся з калегамі з Латвіі і Літвы, з імі таксама абгаворвалі пытанні будучага кнігавывадацтва. Так што будзем спрабаваць.

Ад сябе дадам, што паколькі культура Аршаншчыны пазіцыянуе сябе як цэнтр перакрывавання турыстычных маршрутаў, дык вывадка дзейнасць як адна з разнавіднасцяў піяру павінна стаць абавязковай для кожнай раённай установы. А рамесніцкі свет

Аршанская перспектыва

Фэст лёну.

Апельсіны падаюць у лён

раёна — неабсяжны ў сваёй шматграннасці. Да прыкладу, крэсла работы лозапляцельшчыка Уладзіміра Гапенкі з задавальненнем набыў саліст гурта “Любэ” Мікалай Растаргуеў. Надзвычай цікава працуюць вышывальшчыца Галіна Кутзава, кераміст Таццяна Шынкарова, майстар па апрацоўцы бярозы Алег Шамро... А ці шмат гарадоў Беларусі могуць пахваліцца музеем драўлянай скульптуры? У Оршы такая ўстанова з’яўляецца філіялам Музейнага комплексу гісторыі і культуры раёна і носіць імя рэзчыка Сямёна Шаўрова. Установа месціцца ў хаце, дзе жыў і працаваў майстар. Інсітныя скульптуры экспануюцца і ў садзе, дзе часта ладзіцца яблычна-мастацкія імпрэзы.

БЯРОЗАВЫ ПАЖЫЊНЫ УРАДЖАЙ

Працягнем гаворку пра пажыўную садавіну. Аршанскі гарадскі Цэнтр культуры “Перамога” некалькі гадоў запар прымае міжнародны конкурс “Апельсінавая бяроза”. Сказаць “прымае” ужо, напэўна, няправільна. Менавіта на аршанскай зямлі, наколькі ведаю, конкурсны праект “для тых, хто верыць у цуды і ўпарта рушыць да сваёй мэты”, стаў адукацыйным і аб’яднаў людзей, што кратыўна працягваюць сябе ў самых розных аспектах прафесійнага і аматарскага сучаснага мастацтва. Збольшага гэта сінтэз музыкі, пластыкі і сцэнічнага самавыяўлення.

Не ў баку знаходзяцца і аматары дызайнерскага, фатаграфічнага, літаратурнага мастацтваў. Майстар-класы падчас конкурсу — абавязковыя. Конкурс збірае да тысячы маладых таленавітых людзей з Расіі і Беларусі. За апошнія пяць гадоў конкурсны праект стаў адной з яркіх старонак культурнай хронікі рэгіёна.

Чарговая ініцыятыва — рэспубліканскі конкурс аматарскага цыркавага мастацтва “Арэна”, які ўпершыню стартаваў у Оршы мінулым лістападам і сабраў 14 аматарскіх цыркавых калектываў. Хтосьці з вялікіх сказаў, што колькасцю цыркаў вызначаецца сур’ёзнасць паходу нацыі да гумарыстычнага ўспрыняцця рэчаіснасці. Мярку-

Акізэнты клубнай разнастайнасці

“Апельсінавая бяроза”.

“Бараньскія музыкі”.

Дзень марозіва.

ючы па тым, што аналагічныя студыі ёсць ці не ў кожным раённым цэнтры Беларусі, мы — вельмі сур’ёзныя. “Арэна” абірае стаць традыцыйнай. А вось фэст беларускага мастацтва і фальклору “Бараньскія музыкі” ладзіцца ўжо ці не трыццаць гадоў. Мо менавіта таму мясцовая дзятва, што навучаецца ў ДШМ, удзел у прэстыжных музычных конкурсах лічыць справай будзённай і нават абавязковай.

Дзень марозіва ў гарадскім дзіцячым парку — як напамін спякотнага лета. Ды яшчэ доказ клубнай кратыўнасці, пры дапамозе якой Міжнародны дзень ахо-

вы дзяцей набыў казачна-святочную афарбоўку.

ЗАБЛУКАЦЬ У ДОМЕ ЛЬНУ

Апельсіны з бярозы падаюць на Аршаншчыне не абы-куды, а ў брэндавы аршанскі лён. Дырэктар раённага метадычнага цэнтра народнай творчасці Таццяна Крутаўцова распавядае, што лён для раёна — не толькі брэнд, а яшчэ і стратэгія будучага развіцця. У Оршы ёсць Інстытут ільняводства, ільнякамбінат, фабрыка мастацкіх вырабаў і фірмовая

крама “Дом лёну” такой плошчы, што заблукана можна. Мясцовыя работнікі культуры не маглі не адпавядаць. Такім чынам ласць з’явіўся раённы фестываль “Орша — калыска беларускага лёну”, прымеркаваны да Дня лёгкай прамысловасці. Ёмістая канцэртная праграма, выставы ільнявырабаў і сельскагаспадарчай тэхнікі ажыўлілі вуліцы і пляцы горада. Асноўнай дзейнасцю стала дэфіле навучнай гімназіі № 1 і ліцейна-тэкстыльшчыкаў, якія пачалі модны шпашыр ад калегіума езуітаў. І кожны быў у адзённым лёну.

Якім будзе наступны лянныя фестываль, пакуль невядома. Але тое, што ён будзе — не выклікае сумневу. Як, зрэшты, і тое, што ў Оршы нават на бярозе вырастае экзатычная садавіна. І менавіта на аршанскай зямлі днямі прайшоў абласны конкурс арагтых. Прайшоў па той простае прычыне, што раён засыпаў у дзяржаўныя засекі 119 тысяч тон намалочанага збожжа (паказчык — адзін з лепшых у краіне). А ў пасёлку Арэхаўск мяркуюцца прасвіскі кастрычніцкімі днямі рэспубліканскія дажынкі энергетычнай галіны. Яшчэ адна неадкладная творчая задача для клубнікаў Аршаншчыны.

ПЯЦЬ ГАДОЎ З АРЭХАМІ

Кастрычнік — месяц для работнікаў культуры напружаны. Падвядзенне вярніцаў сельскагаспадарчага года, абавязковая кар’єрніроўка планаў пазабюджэтай дзейнасці, рэалізацыя бігучых задач — усё важнае, усё трэба паспець. Ды яшчэ ў Копысі з 9 па 12 кастрычніка на замчышчы “Пятроўскі вал” пройдзе міжнародны пленэр ганчароў. Месца абрана невыпадкова, бо менавіта ў гэтым пасёлку паспяхова дзейнічае Цэнтр народнай творчасці і рамястваў, пра які я сёлета пісаў. Напэўна, няма ў Беларусі калекцыянераў керамікі, якія б не мелі ў сваіх зборах гліняных вырабаў з Копысі.

Хтосьці з уважлівых чытачоў запытае: “Гаворка дагтуль ішла пра клубныя шчыраванні ў буйных паселішчах: раённым цэнтры і Копысі. А на вёсцы як справы з кратыўкам?” Пытанне слушнае. Калі б на яго не было адказа, можна было б і пра наўнясць немалой праблемы сівярджашы. Маўляў, на Аршаншчыне піць буйных дзяржаўных клубных устаноў, кожная з якіх мае сваю сельскую клубную структуру. І буйныя ўстановы нібыта паглынаюць ініцыятыву устаноў больш дробных. Але гэта не так. Прынамсі дырэктар метадычнага цэнтра Таццяна Крутаўцова сівярджае, што літаральна ў кожнай вёсцы распрацаваны і дзейнічаюць брэндавыя мерапрыемствы. Арэхаму святу ў Арэхаўску, да прыкладу, ужо пяць гадоў.

А ў Крапіўне збіраюць усіх на Крапіўненскі кірмаш, Лісуны адзначаюць дзень калодзежаў, Ларынаўка ўшаюнавае рабіну, Забалашце — яблыню...

Час звесці ўсе вясковыя брэндавыя святы ў адзін, так бы мовіць, рээстр, каб паўтараць не было. Рэспубліканскі па пытаннях клубнай дзейнасці і народнай творчасці на падставе здаровай канкурэнцыі павінен вырашыць, якая акцыя — лепшая. А пасля можна і карту беларускіх брэндаў ставараш.

Фота з архіва аддзела культуры Аршанскага райвыканкама

Блізкае да народа “Рэха”

Колькі б новых і модных стыляў не з’яўлялася, як бы далёка не заходзіла ў экспэрыментах папулярная музыка, застаецца вечная каштоўнасць — песня. У пошуках твораў, дзе ёсць і мелодыя і добрыя словы, якія хочацца і слухаць і спяваць самім, мы часцей зазіраем у гісторыю. А мінскі гурт “Рэха” — з нашага часу, яго песні гучаць у эфірах і на шматлікіх, хоць і не шматлюдных канцэртах па ўсёй Беларусі. Гэта не рэп, не рок, не танцавальная музыка ці яшчэ нешта такое ж востраактуальнае — гэта менавіта песні, лірычныя героі якіх — бліжкі і зразумелы любому беларускаму слухачу. Лідар “Рэха” — Андрусь Такінданг. Групе 17 гадоў, і, як ва ўсіх, былі ў яе і ўзлёты, і падзенні. Але на сённяшні дзень ёсць і пастаянны састаў, і два песенныя альбомы, і мноства канцэртаў, і рэзнамі непафаснага, свайскага для любой аўдыторыі калектыву. А ў Андруса Такіндана ёсць яшчэ і група “Гаротніца” — таксама вельмі заўважны праект з вакалісткай Валерыяй Валадзько, ёсць карціны і іншыя мастацкія праекты — бо акрамя іншага Андрусь мастак. Але галоўнае на гэты момант — “Рэха”.

Надзея КУДРЭЙКА

— У “Рэха” рэпутацыя майстра выступленняў на вольным паветры, на нейкіх нефармальных мерапрыемствах... Гэта ж нездарма?

— Сапраўды, атрымліваецца так, што зараз мы больш выступаем на месцавых святах, а не на вялікіх фестывалях. На жаль, выпалі з вялікага фестывальнага руху, але замянілі гэта канцэртамі ў гарадках, вёсках, сядзібах, на хутарах і нават азёрах. У нас як выхадныя, асабліва летам, дык нейкі выезд, і гэта насамрэч цудоўна: самая розная публіка, вельмі цікавыя сустрэчы, асабліва атмосфера, якую не паўторыш у канцэртнай зале. Успамінаць хочацца кожны канцэрт — і Оршу, і Лепель, і Жыткавічы, і Горкі, і многае іншае. Літаральна ў мінулы год яздзело ад’ярылі ў Альхоўцы пад Астраўцом канцэрт у падтрымку беларускага ласоса. Адно з нядаўніх выступленняў было ў Чашніках на фэсце, які ладзілі касцёл і Полацкі раённы Дом культуры, прыехала многа глядачоў з навакольных гарадоў і вёсак. Яшчэ ў нас пачалося супрацоўніцтва з байкерамі — іграў для іх пад Івянцом. Цудоўна з’ездзілі ў Тураў, дзе і канцэрт адпрацавалі, і з вельмі цікавымі мясцовымі цыганамі пазнаёміліся. У Наваздах пад Маладзечна выступалі — там адзін хлопчэ будзе сабе дом і збіраецца праводзіць сяброўскія музычныя фестывалы. Альбо ў Поўсвжы ёсць гаспадар з сядзібай, на якой ладзіць канцэрты. Канешне ж, і вуліцы Мінска нас неаднойчы чулі.

А яшчэ я і адзін езджу, і удых можам. Вось нядаўня наведвалі Іркуцк па запрашэнні Таварыства беларускай культуры імя Яна Чорскага. Сыгралі канцэртнік на мясцовым радыё, выступілі ў вёсцы беларускіх перасяленцаў Тургенёўка — надзвычай канцэртна для нас моманты там былі. А яшчэ і на вялікім фестывалі Baikal-live з расійскімі гуртамі зайтраці.

— А чаму “Рэха” так падыходзіць для падобных выступў, чаму паўсюль запрашаюць менавіта вас?

— Неяк мы патрапілі ў гэтую каліяну, завязалі сувязі з рознымі структурамі, і цяпер жа на пастаянна клічучы на свае мерапрыемствы экалагі, байкеры, розныя асветніцкія арганізацыі, часта каталіцкі касцёл, часам прыватная царква. Па-першае, у нас не такі ўжо строгі тэхнічны райдар: можам і ў электрычнасці зайграць, і ў акустыцы, а можам нават не ўсёй ка-

мандай, а толькі дуэтам — маем такую цыганскую звычку іграць у любых умовах і нават без сцэны. Па-другое, у нас багаты рэпертуар, з якога можна падабраць песні для любой аўдыторыі — ёсць нізка лірычных, нізка танцавальных, жартулівых і гэтак далей. Ужо ведаем, што іграць для маладых, што для старэйшага пакалення, што на мінскіх гарадскіх святах, а што ў райцэнтрах — можам знайсці кантакт з любой публікай. Якраз для фестываляў гэта можа быць і міну — там трэба прытрымлівацца нейкай адной лініі, песні сваіх фанатаў, іграць модную сучасную музыку.

— А ёсць адчуванне, што “Рэха” не падта сучаснае?

— Вядома. Мы не на вастрыні сучаснай моды. Калісьці я казаў, што наш гурт выконвае беларускі шансон — у традыцыйным, французскім разуменні гэтага тэрміна. А такая акустычная і трохі іранічная музыка была ў фаворы гадоў 10—12 таму. Цяпер жа на кані іншыя жанры, а “Рэха” з’явілася ведаюць як такі “народны” ансамбль, бліжкі да народа калектыву.

— Магчыма, ваша высковае дзяцтва паўплывала на тэмы песень і на ўменне быць сваім у так званай “простай” публіцы?

— Дагускаю, што рацыя ў гэтым меркаванні ёсць, але нашы песні паходзяць хутчэй не з высковай, а з даўняй гарадской традыцыі. У іх нават ёсць такія савецкія канструкты: акрэсленая мелодыя і зразумелы ясны тэкст. Зараз жа вельмі рэдка пацухе дакладную мелодыю, усе імкнучыся яе нежк размыць, разарваць. А для нас гэта важна, мы

любім і спяваць з усёй залай. “Рэха” быццам працягвае лінію песеннай спадчыны 50-х гадоў — гэта наша ніша, менавіта наша нямодная, але блізкая многім людзям музычная мова.

— А гурт “Рэха” адзін у гэтай нішы? У першую чаргу мне здаецца яшчэ Зміцер Вайцошкewіч, у вас з ім, дарэчы, нават галасы часам палюцца...

— Канешне, Зміцер Вайцошкewіч — артыст для народа: мелодыі ўцяпляюць, тэмы зразумелыя, падабаецца жанчынам. А хто яшчэ? Адрозні і не прыгадаеш. Хіба што Макс Корж — у яго ёсць такія жывыя сюжэты, ёсць мелодыя, куплет-прыпеў — песня ў традыцыйным

запрашалі. Здавалася, што так будзе заўсёды, але ў нейкі момант усё скончылася. І даволі сур’ёзна працаваць над сабой і дамагацца прафесійнага росту. Амбіцыі сталі больш рэалістычнымі.

— А калі ў “Рэха” за яго 17-гадовую гісторыю быў пік кар’еры?

— Цяжка сказаць. Калі зусім “зялёнымі” ў польскай Чарашыне на адной сцэне з “Троірай” і Вайцошкewічам заспявалі супольную песню, нам ужо здавалася, што гэта неверагодна крута! Наступным пікам быў наш сольны канцэрт у Тэатры Варшаўскім. Вялікім поспехам для сябе мы лічылі нашу серыю вулічных канцэртаў ля мінскай Рагушы. І першае запрашэнне паіграць на

не скончыць жыццё самагубствам. Я ж большую частку жыцця правёў ля мальберта, у майстарні, усе мае сябры засталіся ў Акадэміі. Рэальна думаў, што ў 19 гадоў мае жыццё скончанае. Бабуля мая тады моцна перажывала з гэтай нагоды, таму што яна ж была настаўніцай у вёсцы, і яе яшчэ бацька вучыў: “Самае галоўнае гэта адукацыя і каб вы былі пад’ёшчыя”. Але пачаліся першыя канцэрты, першыя апладысмэнты, і гэта дало мне магчымасць выдыхнуць, не сарвацца. А потым здарылася такая выпадкі, што маладыя мастакі, якім ніхто не адмаўляў у мастацкім таленце, ужо глядзелі на мяне як на зорку, бо я спяваў, выступаў, вучыў беларускай мове па тэлебачанні. І гэта лекавала страшныя раны.

Хача гэты час на сцэне я саромеўся, і мяне доўга пераконвалі ў тым, што трэба паводзіць сябе разнапланова і смела. У высковай традыцыі ж высковацца не прыгожа. Ты павінен быць працавітым, сціплым, але не вылучацца, не прыдурвацца, не быць паўлінам — карацей, артыст гэта не мужчынская справа. Да разумення прафесіі артыста мне давялося расці, і я вучыўся здымаць з сябе латы сваёй штодзённай сціпласці і “нармальнасці”, размаўляючы песнямі з публікай.

— Дагэтуль, мабыць, часта задаюць пытанне — вы мастак ці музыкант? Ці ёсць шкадаванне, што жыццё так павярнулася?

— Мастацтва нікуды не знікае, хоць апошняе выстава ў мяне і была гады тры — чатыры таму. Маляваць працягваю паціху, праўда, больш займаюся ілюстраваннем кніг — гэта такая праца. Але выказванні творчыя зараз ідуць у асноўным праз музыку. Шкадавання няма, а ёсць большы спакой. Таму што я разумею — старым мастаком быць лепей, чым старым музыкантам, і ў старасці ў мяне яшчэ будзе шмат часу для малявання. А маладоў пакуль можна скажаць па сцэне. Гэтыя гады, калі ты яшчэ можаш з агнём і хэнда спяваць свае песні, трэба выкарыстоўваць. Тое, што ў мяне ёсць і жывапіс, і музыка, успрымаецца як большая свабода для маневраў.

— Не так даўно ў “Рэха” выйшаў новы альбом. Чым ён адметны?

— Альбом называецца “Жывак”, бо запісвалі мы жыўцом. Яго можна паслухаць, каб мець уяўленне, як “Рэха” гучыць на канцэртах. Папярэдняму, дэбютнаму пласцінку “Перайначы” мы рабілі “карчочна-лірычнай”, у ёй была стылістычная канцэпцыя, а ў “Жывак” проста ўвайшлі актуальныя творы з нашага штодзённага рэпертуару: ёсць песня “Трактар “Беларусь”, ёсць песня “Транд” пра вышыванкі, “Хойнікі”, “Ровармэн”, “Варшава”... То-бок тое, што людзі просяць на канцэртах — нейкія гісторыі, усім зразумелыя, пра нашу рэальнасць. А публіцы ж вельмі падабаецца, калі спяваецца пра нешта нашае, роднае. Зараз ужо новыя песні — і пішам, і запісваем, і кліпшы здымаем. Можна, ужо з новым рэпертуарам стрэлім і наблізімся да стадыёнаў? (смей) Хача самае захапляльнае для мяне — гэта сам працэс творчасці, гэта ісці за новай песняй, шукаць новы гук, новую тэму. Мае амбіцыі найбольш паліягаюць у гэтым полі.

“Рэха” быццам працягвае лінію песеннай спадчыны 50-х гадоў — гэта наша ніша, менавіта наша нямодная, але блізкая многім людзям музычная мова.

фармаце, толькі трохі іншыя музычныя сродкі.

— І што ж вы з Каржом на такіх розных палосах у сэнсе музычнай кар’еры?

— Проста нехта больш працавіты, таленавіты, больш трагіяе ў нерв, ды і ў палаткавую публіку. Больш сучасны ў рэжысе рэшт. На самай справе для мяне ўвогуле цуд, што з нашым аўтарскім матэрыялам у нас ёсць рэгулярныя канцэрты і карпаратывы, якія дазваляюць гурту існаваць. Я успрымаю гэта як перамогу і дасягненне.

— А хоць бы напачатку ў “Рэха” былі сур’ёзныя амбіцыі? Маладыя і дзёржы музыканты хацелі скарыць свет?

— Яшчэ ў Парнасе — школеніцтва для адораных дзяцей — паліца вучобы на мастака я быў фанатам беларускага рока, ведаў усе групы, усе альбомы. А сам музыкай пачаў займацца гадоў у 19, тады мы з сябрамі сабралі калектыву. Нам хацелася быць крутымі рокарамі, падабацца дзяўчатам, хацелася славы. З нахабнасцю маладосці мы лічылі, што іграем крута, хача насамрэч зусім не ўмелі гэтага (смей). Цяпер разумею, што ратавала нас абаяне маладосці і наўнасці. Амбіцыі было, канешне, шмат. Тады проста пашанцавала, з’явілася многа канцэртаў у Польшчы, нас усюды

выселлі ўспрынялі як дасягненне. І гэтак далей. Разумею, нашы кар’ерныя пікі для кагосьці былі б кар’ернымі спадамі. Але ў нас ёсць усведамленне рэчаіснасці — радуем сябе таму, што маем. Проста ў нейкі момант трэба было альбо спыняць існаванне гурта, альбо змяняцца. І, магчыма, калі мы змяніліся, то трохі ахвяравалі высокай мастацкай мэтай, а нашы песні сталі больш простымі і зразумелымі. Але можна наракаць на лёс, а можна дзейнічаць. Канешне, у юнацтве было імкненне ствараць мастацтва ў музыцы, рабіць нешта новае і нават канцэптывальнае, ламаць каноны. А потым з’явілася жаданне знішчыць звышзвычай і заняцца стварэннем “культуры”. Культура ж ужо мае нейкія акрэсленыя сфармаваныя межы, і ты неабавязкова павінен рабіць адкрыцці — гэта проста твая штодзённая дарога.

— Так атрымліваецца, што першую палову жыцця вы рыхтаваліся стаць мастаком, але потым пайшлі па іншым шляху: пасля выключэння з Акадэміі мастацтваў сталі папулярным музыкантам. Як кажуць, усё да лепшага...

— Тады мне не здавалася, што “усё да лепшага”. Але гурт, сапраўды, дапамог мне гэта перажыць. Калі пасля першага курса мяне выключылі, стан быў такі, каб толькі

“Віртуальная” спадчына ў рэальнай прасторы

(Заканчэнне.

Пачатак на старонцы 5.)

Аб’екты для стварэння мадэляў абіралі, кансультуючыся з краязнаўцамі і экскурсаводамі, “прывязваючыся” да канкрэтнага маршруту, так, каб турысты ці іншыя аматары даўніны маглі пешшу абысці першыя лакацыі з аб’ектамі дапоўненай рэальнасці — таму большасць лакацый пакуль засяроджана ў гістарычным цэнтры Мінска.

Цяпер каманда праекта таксама працуе над тэкставым апісаннем аб’ектаў. Стваральнікі дадатку не выключаюць, што ў будучыні, пры наяўнасці сродкаў, іх праект пашырыцца за межы Мінска, а пазней можа з’явіцца і магчымасць адкрытага доступу для карыстальнікаў, каб кожны ахвочы мог загрузіць у дадатак свае мадэлі помнікаў — натуральна, пры выкананні пэўных патрабаванняў да іх аб’ёму, каб мадэлі не займалі ў памяці тэлефонаў багата месца. У далейшых планах аўтараў праекта — аднаўленне ў дапоўненай рэальнасці гістарычных сцен і рухомах выяваў. Праўда, такая праца патрабуе нашмат больш высілкаў, часу і сродкаў — але падобныя праекты могуць мець вялікі патэнцыял для прымянення, напрыклад, у школьнай адукацыі.

Аўтары Sngoposphere запэўніваюць: візуалізацыя гістарычных падзей з дапамогай мабільных дадаткаў з’явіцца больш цікавай і заахвочвае іх да вывучэння гісторыі з нашмат большым поспехам, чым чытанне сухіх тэкстаў у падручніках. Між іншым, каманда праекта ўжо распачынала перамовы аб стварэнні навучальнага квеста для Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Але зноў жа — падобная праца патрабуе надта вялікіх выдаткаў. Як адзначае Аляксандр Шэле, кошт стварэння нерухомай мадэлі аднаго аб’екта роўны сярэдняму месячнаму заробку беларуса, на стварэнне такой мадэлі патрэбна два — тры месяцы — а ў выпадку з рухомымі аб’ектамі гэтыя паказчыкі яшчэ ўзрастаюць. Тым не менш аўтары Sngoposphere не пакідаюць мары і з надзеяй глядзяць у будучыню. Сваю місію яны бачаць аднаўленне

ідэальнага свету сродкамі дапоўненай рэальнасці — у тых абставінах, калі аднавіць страчанае ў рэальнасці немагчыма.

ДАЎНЯЕ БЯРЭСЦЕ ПАЎСТАЕ З РУІН

Віктар Клімус з Брэста дапаўненай рэальнасці з установай “Грунт” даўно цікавіцца гісторыяй і займаецца папулярнасцю мінулага старога Бярэсця. Спецыфіка горада, які сёлета адсвяткаваў сваё тысячагоддзе, у тым, што яго старая забудова была цалкам знішчана ў 1830-я гады падчас пабудовы крэпасці. Таму асноўная

Алесь Невар і Павал Кікевіч, дызайнер Аляксандр Дземідзюк і многія іншыя. Мабільны дадатак ReBrest працуе на платформах Android і iOS. Пакуль, праўда, для прагляду даступны толькі адзін аб’ект — касцёл кляштару бернардынак, руіны якога захаваўся на тэрыторыі Брэсцкай крэпасці. Неўзабаве мае з’явіцца таксама аўдыё- і тэкставыя пяць мадэляў аб’ектаў старога Брэста, але для іх запуску патрэбныя дадатковыя сродкі, збор якіх ужо распачаты. Стваральнікі праекта запэўніваюць, што таксама спадзяюцца ў буду-

раў старадаўніх фота — але яны засталіся пасіўнымі. Таму давялося карыстацца проста старымі выявамі горада, знойдзенымі ў сёціве. Для дадатку створаны таксама тэкст, які апісвае толькі адзін аб’ект — на рускай і англійскай мовах. Праўда, выявы дапоўненай рэальнасці ў Grodno VR, адрозненне ад вышэйзгаданых праектаў, не трох-, а двухмерныя — але праект арыентаваны акурат на судзісенне аб’ектаў, якія захаваўся, з іх старымі выявамі. На сённяшні дзень дадатак налічвае 27 лакацый, якія паказваюць і распавядаюць пра асноўныя

Праект Grodno VR (Гродна). Старое фота Фарнага касцёла на Савецкай плошчы.

чыні не спыняцца толькі на Брэсце, але распаўсюдзіць свой праект на ўсю краіну.

ЦІ АДБУДЗЕЦЦА ВЯРТАНЕ СТАРОГА ГРОДНА?

Артур Басак з Гродна — па прафесіі праграміст, але сваю працу спалучае з цікаўнасцю да гісторыі роднага горада. Сочачы за развіццём новых тэхналогій, у мінулым годзе ён звярнуў увагу на тэхналогію WebVR, якая дазваляе праглядаць аб’екты дапоўненай рэальнасці не толькі праз смартфон ці віртуальныя акуляры, але і праз браўзер персанальнага камп’ютара. Натхніўшыся сумесным праектам Facebook і Брытанскага музея, Артур вырашыў паказаць Гродна як музей пад адкрытым небам, стварыўшы мабільны дадатак Grodno VR. Нездарма менавіта ў Гродне скансэнтраваная і захаваўся ці не найбольшая колькасць гісторыка-архітэктурных помнікаў.

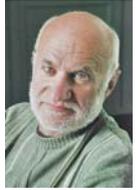
Над праектам праграміст працаваў адзін — толькі на пачатковым этапе крыху дапамаглі пару калег з працы. Як ён сам прызнаецца, больш важна было б атрымаць падтрымку гідаў ды краязнаўцаў, калекцыяне-

архітэктурныя славуціцы Гродна. Сярод аб’ектаў — гродзенскі Стары замак, Фарны касцёл, касцёлы брыгатак і францысканцаў... Можна пабачыць і старую Фару Вітаўта, якая была зруйнаваная ў 1961 годзе.

На жаль, на сённяшні дзень праект замарожаны. Не адгукнуліся валанджы, не ўдалося таксама сабраць грошы, якія неабходныя, каб набыць лепшае абсталяванне — яно дазволіла б рабіць трохмернае відэа, а таксама алічываць захаваныя помнікі і макеты разбураных. Калі б сродкі з’явіліся, праект можна было б развіваць, але галоўная праблема — у пэўнай пасіўнасці і аб’явакасці як шырокай аўдыторыі, так і адмысловай. Стваральнік Grodno VR свярджае, што нават звяртаўся да некастрычаных краязнаўцаў асабіста — але, на жаль, безвынікова. Магчыма, поспехі калег з Мінска і Брэста на тыхнях гарадзенцаў на развіццё сваёй віртуальнай карты? Альбо, нарэшце, настане час для аб’яднання высілкаў энтузіястаў з розных гарадоў — для працы над агульным праектам, які пакажа ў дапоўненай рэальнасці помнікі па ўсёй краіне?

На маю думку

Забыты конкурс

80 гадоў таму для нашага краю была адноўлена гістарычная справядлівасць. Заходнебеларускія землі ўз’ядналіся з Беларуссю, саюзнай рэспублікай СССР. Рэспубліка Беларусь ні да каго не мае тэрытарыяльных прэтэнзій і прымае сучасныя межы як палітычную рэальнасць, не засяроджваючыся на гістарычных акалічнасцях.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Але ў любым выпадку Беларусь у 1939 годзе набыла тую крытычную масу, якая дазволіла нам выстаіць у віхуры сусветнай вайны, пазбегнуць асіміляцыі па заходнім ці якім іншым сцэнары — не ставіць ні ваяводствам, ні губерняй, захаваць сваю тоеснасць і эрэшт — заяваць Незалежнасць.

У гонар вялікіх, лёсавызначальных падзей прынята ствараць мемарыялы. На жаль, Уз’яднанне дагэтуль не ўшанавана помнікамі ні ў сталіцы, ні ў гарадах, што тады вярнуліся на землі радзімы.

А ў 1939 годзе намер стварыць такі мемарыял быў. Больш за тое, названая ідэя пачала рэалізоўвацца. Адрозна паляверасёўскіх падзей быў абвешчаны конкурс на помнік для горада Беластока (нагадаю: менавіта ў Беластоку адбыўся памяты Народны сход, які заканадаўча замацаваў факт Уз’яднання). Акрамя беларускіх мастакоў у ім бралі ўдзел творцы з Масквы і Ленінграда. Прадставілі свае праекты такія значныя майстры тае пары як Манізер, Лангбард, Грубе. Стылістыка твораў адрознавала эстэтыку пераходнага часу ад канструктывізму да камп’юліцыйнага класіцызму, потым названага сталінскім ампірам. Пераможцам конкурсу стаў Георгій Заборскі (ягоны праект — на ілюстрацыі). Помнік Уз’яднанню нагадаў архітэктурна Савецкага павільёна на Парыжскай сусветнай выставе 1937 года. У ніжняй частцы размяшчаліся сюжэтыны кампазіцыі, распавядачыя пра сустрэчу грамадою воінаў Чырвонай Арміі, а вянецкі манумент велізарны герб БССР. Давесці праект да ладу і ўсталяваць помнік не паспелі, бо пачалася Вялікая Айчынная вайна. А пасля вайны Польшча стала часткай Савецкага блока і ў гэтай сітуацыі згадваць падзеі 1939 года не выпадала. Самае большае, што нам тады было дазволена — называць вуліцы заходнебеларускіх гарадоў у гонар 17 верасня.

Сёння Беларусь суверэнная дзяржава і, адпаведна, мае магчымасць трактаваць уласную гісторыю з уласнага гледзішча, не азіраючыся ні на каго. Так што надышоў час завяршыць справу, распачатую яшчэ 80 гадоў таму і нарэшце ўсталяваць помнік падзеям 17 верасня 1939 года. Канешне ж не ў той стылістыцы, што існавала 80 гадоў таму, і не з тымі ідэалагічнымі акцэнтамі. Паводле ўсіх чынінаў помнік мусяць быць сучасным.

Праект ReBrest (Брэст). Інтэрфэйс дадатку і мадэль касцёла бернардынак.

ідэя Віктара — паказаць той страчаны горад з тысячгадовай гісторыяй, які нават у выглядзе слядоў ці выяваў амаль не быў прэзентаваны ў сучасным гарадскім асяроддзі. Натуральна, што ў гэтым выпадку ўзнікненне тэхналогій дапоўненай рэальнасці адкрыла цудоўную магчымасць нарэшце рэалізаваць аднаўленне вобраза старога Бярэсця.

Так з’явіўся праект ReBrest, праца над якім пачалася ў 2017 годзе. У каманду праекта акрамя Віктара ўваходзяць навуковы кансультант Ірына Лаўроўская, архітэктары

І яшчэ адзін нечаканы вынік аб'яднання Усходняй і Заходняй Беларусі: з'яўленне ў рэспубліцы ўласнага джаз-аркестра. У 1939-м яго не мела ні адна іншая рэспубліка СССР! І таму мы лічым, што менавіта ўвосені таго года адбылося — НАРАДЖЭННЕ ДЖАЗА У БЕЛАРУСІ

Хто прыдумае новы пачатак эстраднага канцэрта, таму трэба даваць Нобеля! Спаконвеку існавалі толькі тры варыянты: або заслона расоўвалася, або ссоўвалася ў бок, або ўзнімалася. Усё.

На свае вочы бачыў: у рэвю Рознэра напайпразрыстая заслона... падала!

А што ж было за ёй?

Восень 1939-га. У ціхім раней Беларастоку — памежным горадзе ўжо Савецкай Беларусі — біблейскі Вавілон. Танкі, пяхота, кавалерыя, штабы і абозы Чырвонай Арміі. Уцекачы са зруйнаванай фашысцкімі бомбамі і ўжо занятай немцамі Варшавы імкнуча сюды, на выратавальны ўсход — пяхатою, на вазах, роварах, віснучы на прыступках апошніх цягнікоў. Тут жа органы НКУС “прасейваюць кантынгент”, лоявчы шпіёнаў. Бурлівае жыццё!

Сярод уцекачоў з Польшчы — тры маладыя кампазітары, якія неўзабаве ўвалюцца ў мастацкае жыццё Савецкай Беларусі: Леў Абеліевіч, Генрых Вагнер, Эдзі Тырманд.

Сярод уцекачоў — і ажно тры джаз-аркестры: Генрых Варса, Ежы Пецярбурскага (дарочы, аўтара музыкі песень “Гэта апошняя няздзялі”, вядомая ў нас найперш як “Утомлённое солнце”, і “Синий платочек”), і трэці — Бяльзакца. Нас апошні і цікавіць.

Ежы (Лехунон, а затым Юрый) Бяльзакці ў Варшаве быў вядомы як багемны п'яніст-віртуоз: граў у кабарэ і суправджаў паказ нямых фільмаў. Таму ў Беларастоку, дзе ён з жонкай і дачкой ратаваўся ад нацыстаў, да яго і пацягнуліся музыканты.

Сярод іх — ягоны брат Адам, бубнач, дзядзька Юзаф, кантрабасіст. А затым — ураджэнец Гародні лысы таўсгун-жартаўнік Павел Гофман, які граў на скрыпцы і мандаліне, гітарыст і выканаўца гарлавых шпірольскіх ёдліў Леа Маркавіч, які аддаў немцу-памежніку сваю гітару, каб той выпусціў яго на ўсход. А таксама і музыканты іншых двух джазаў.

Але аркестр не вельмі адрозніваўся ад іх, пакуль...

Пакуль у Беларастоку не з'явіўся 29-гадовы музыкант — таксама ўцякач, у футарале якога побач з трубай ляжала адно свежая кашуля.

Трубач-гастралёр у Еўропе быў вядомы, і Бяльзакці запрасіў яго ў свой калектыў.

Зваўся ён — Адзі (Адольф) Рознэр.

Берлінскую кансерваторыю ён заканчваў адначасова па класках скрыпкі і трубы, усё больш аддаючы перавагу мэлі.

Траў з прэстыжнымі аркестрамі: у 20 — 30-х на нямецкім лайнэре “Гамбург”, потым на гастро-

Падчас гастролёў у Харкаве. 1940 год.

Малавядомыя факты і зусім невядомыя ўспаміны пра гісторыю легендарнага Дзяржаўнага джаз-аркестра БССР пад кіраўніцтвам і пры ўдзеле з. а. БССР, трубача й шоумена Эдзі РОЗНЭРА

Эдзі Рознэр.

Партытура лёсу “колоссАль”нага Эдзі

Да 80-годдзя джаза ў Беларусі

лях у ЗША, дзе яму прапанавалі застацца, а ў 1938-м — у Парыжы. Там жа запісаў грамплітку са сваім сола: “Караван” і “Сан-Луі блюз”. Кружэлку потым прадубляваў у СССР Нагінскі завод.

А ў Германію яму вяртацца было нельга: джаз для Гітлера — музыка “недачалавекаў”.

У 1938-м Рознэр асядае ў Польшчы. У Лодзі ў яго свой бэнд, які штовечар грае ў клубе “У Адзі”.

Там ён узяў шлюб з прыгажуняй Рут, дачкой славагаўтэй яўрэйскай актрысы Іды Камінскай. У іх нарадзілася дачка Эрыка, якая ўсё жыццё будзе шанаванай і прапанандаваць творчасць бацькі.

трубач з'яўляецца не адразу, і некай нечакана — нібы знаідкуль.

Ён дае каманду падняць заслоны па-нямецку: “Ауф!” А выправаджваючы музыкантаў на сцэну, загадвае на польска-англійскай: “Смайлінг, панове, смайлінг!”

Як у 1939-м усё адбывалася, расказала мне ў Маскве ў 2008-м пані Ірэна Маркавіч, якая ўжо тады была ці не адзіным у свеце сведкам тых падзей. Заўважу: усё прыведзенае інтэрв'ю адзнятыя на відэа — і сэння гэта ўнікальныя дакументы!

— Музыканты — усё з Варшавы, на рэпетыцыях размаўлялі па-польску, — кажа яна. — Рускую

зплёў належна авалодаць рускай гаворкай.

А пані Ірэна дзякуючы свайму веданню моў шмат гадоў працавала ў адзеле замежнай літаратуры ў кніжнай краме, што побач з Моссаветам. Мы з кінарэжысёрам Валерам Рубінчыкам не раз заходзілі туды да яе.

І вось, некай аднойчы, роўна 80 гадоў таму, прыкладна ў такі ж восенскі вечар на канцэрт джаза Адзі Рознэра завітаў Панцеляймон Панамарэнка — фактычна, кіраўнік БССР. Клопатаў у яго хапала: тэрыторыя рэспублікі ўраз павялічылася амаль удвая. Але вось ён са свайтай — на канцэрте!

Што яны ўбачылі і пачулі?

Спявалі: Рут Камінска (па-французску), Лотар Лямпель і браты Гарысы (па-польску), Павел Гофман (стараўся па-руску), Леа Маркавіч (шпірольскія ёдлі). Канферансе Казімеж Крукоўскі вёў праграму на добрай рускай мове. Выдатна выступіў танц-дуэт сястры і брата: Славы і Юрыя Нэй. І, канешне, блішчэў Рознэр, граючы на трубе і скрыпцы.

Высветлілася, што Панамарэнка чуў яго запісы. Ды і ўвогуле, партыйны бос — прыхільнік джаза!

Уразоме з Рознэрам ён расправіў прастаноўшча ў Германіі ў заваяванай нацыстамі Польшчы: антысемітызм, гета, пагромы. І прапанаваў надаць аркестру статус Дзяржаўнага калектыва БССР — прызнацца, надзвычай рашучы ўчынак для палітэміянага камуніста.

Рознэр, параіўшыся з музыкантамі, дае згоду.

Праз нейкі час Панамарэнка распараджаецца перадаць Дзяржаўнаму джаз-аркестру БССР узмацняльную апаратуру з радыёэлектронікай толькі што далучанай да СССР Вільні. Такой не меў ніводны аркестр у СССР.

У “падтрымку” Рут калектыву прыдала новую вакалістку Зою Ларчанка — зольную жанравую спявачку. Да таго ж, як неўзабаве высветлілася, яна аказалася “прагэжэ” нейкага важнага чыноўніка — і гэта ў будучым адыграе станоўчую ролю ў лёсе аркестра. Яго кіраўнік так захапіўся заняткамі з новай спявачкай, што выклікаў рэўнасць жонкі.

З каштоўных партнёраў Нясыжскага замка шынёць зіхоткія сукенкі вакалістам, з шыкоўных матэры-

ялаў заказваюць камплекты элегантных строяў для ўсіх музыкантаў.

І яшчэ: Панамарэнка раіць кіраўніку джаза змяніць сцэнічнае імя “Адзі” — Адольф — на Эдзі. Каб не быць цёзкам Гітлера.

А неўзабаве загал: аркестру перабірацца ў Мінск.

Крутыя змены былі і ў асабистых лёсах.

— 9 студзеня 1940-га Леа зрабіў мне прапанову, 14-га выселіў, а 15-га я назаўсёды пакінула дом бацькоў, — гадвае пані Ірэна. — Я, 17-гадовая, на вакзал з'явілася ў паласатых школьных гетрах. Рознэр агледзеў мяне і ўсклікнуў: “Леа, ты вярзеш з сабой у Мінск дзіцячы садок?”

У Мінску музыканты з радзінамі пасяліліся ў гатэлі “2-я Савецкая”, што на Камсамольскай вуліцы. Будынак захаваўся, там цяпер турыстычныя агенствы і нечыя офісы.

Асноўнай канцэртнай пляцоўкай у сталіцы Беларусі стаў клуб імя Сталіна — цяперашні кінатэатр “Перамога”.

Рознэр хутка засвоіў рускую мову ды зачароўваў манерамі ўсіх, хто з ім сустракаўся.

— О, ён такі цікавы, такі дасціпны! — гадвае пані Ірэна. — Усю ноч Адзі мог расказваць цікавыя гісторыі. А якім попытам ён карыстаўся сярод жанчын! Нехта мне кажаў, што ў яго “аксамітнае цела”. І нічога дзіўнага: тройчы на дзень ён прымаў душ ды штодня па флакончыку парфумы на сябе выпырскваў. Па-руску пісаў без памылкаў, а гаварыў з акцэнтам.

Так, усё, хто бачыўся з Рознэрам, заўважалі, што гаварыў ён на ўсіх еўрапейскіх мовах — і на ўсіх з акцэнтам. Часта ўжываў перакручаныя “замежныя” слоўны кшталты: “КолоссАль! ПрОграмм!” А злеваўся выключна па-польску: “О, холера ясна!”

У чэрвені 1940-га ў аркестра планаваліся нядоўгія выступленні ў Маскве.

Ні музыканты беларускага джаза, ні Эдзі Рознэр, ні нават кіраўнікі рэспублікі не ведалі, чым тыя гастролі стануць для калектыву і як паўтываюць на прэстыж усё Беларусі.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Заканчэнне —
у наступных нумарах “К”.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".
- Выставы:**
- Выстава жывапісных твораў народнага мастака Беларусі Аляксандра Кішчанкі (1933 — 1997) "Касмічны пілігрым" — да 20 кастрычніка.
- Выстава твораў Мікалая Мішчанкі "Шляхам творчасці" — да 27 кастрычніка.
- Выстава "Аман: жамчужына Усходу. Рамесная спадчына" з калекцыі Нацыянальнага музея Султаната Аман — да 19 студзеня 2020 года.
- Выстава "Прашу прыняць у дар..." (дары і бескарыслівыя перадачы музею. 1999 — 2019) — з 10 кастрычніка.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАў. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянная экспазіцыя:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава работ графіка Дамітрыя Шанавава "Нарысы з мінулага" — да 8 лістапада.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ.
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

Пастаянная экспазіцыя:

- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо сапалмапліценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя "Старожытнае Беларусь".
- Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наве-

ТЭАТР

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 5 — "Аїда" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Вердзі.
- У партыі Радамеса — Эдуард Мартыноч (Україна).
- Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
- 6 — "Церам-цераком" (опера ў 2-х дзеях) І.Польскага.
- Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак аб 11-й.
- 6 — "Анюта" (балет у 2-х дзеях) В.Гаўрыліна.
- Дырыжор — Іван Касцяцін. Пачатак а 18-й.
- 8 — "Саламея" (опера ў 2-х дзеях з хараграфічным праграм) Р. Штраус. Дырыжор — Алег Лясун.
- 8 — Канцэрт "Джаз, класіка, танго". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

МУЖСКА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" У МІНСКА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Праспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

к'іёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.

Праспект Пераможцаў, 5.

Вуліца Рабкораўская, 17.

Праспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

даць музей і яго шэсць філіялаў, набышы ўсяго адзін білет у любым з іх.

- Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
- Акцыя "Вольнае п'янiна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:**
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
- Выстава "Ад рымскага дзеньра да беларускага рубля".
- Выстава "Даўніна і навізна. Рускае ювелірнае мастацтва XVIII стагоддзя" — да 6 лістапада.
- Выстава "Маісей Напельбаум. Партрэт эпохі" (да 150-годдзя выдатнага фотамайстра родам з Мінска) — да 23 кастрычніка.
- Фотавыстава Альфрэда Мікуса "Беларусы прыгажуні" (жаночы вобраз у календары народных абрадаў) — да 20 кастрычніка.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І ЭЗЕДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."

Інтэрактыўная выстава "Гульні розуму" — да 1 снежня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАўНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.

Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

Выстава "Беларускі рубель. Гісторыя ў чвэрць стагоддзя" — да 21 снежня.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.

Экспазіцыі:

- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу".
- "Насельнікі змяшанага і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Атракцыён "Стужачны лабірынт".
- Атракцыён "Лазерны квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАўНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X —

XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".

- Выстава "Нам засталася спадчына..." (да 50-годдзя Беларускага дзяржаўнага ансамбля "Песняры") — да 22 кастрычніка.

ГАСЦЁўНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Стараўленская, 14.
Тэл.: 286 74 03.

Пастаянная экспазіцыя. Майстар-класы:

- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.
- Выстава "Футбол — гульня мільяўні" — да 24 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Сьвядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінамастаства".

Выстава фатаграфій Сяргея Міхаленкі "Меланхолія" — да 6 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАўНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая фотадакументальная экспазіцыя "1939. Пачатак Другой сусветнай вайны".

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Час гарбаты" з фондаў музея — да 20 студзеня 2020-га.
- Выстава "Дзівы антычных цывілізацый" — да 15 студзеня 2020-га.
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў".

Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.

- Выстава работ Міхаіла Карпука "Беларускі культурны ландшафт" — да 12 лістапада.
- Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходзі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культурна. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвiх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Квэст "Белы слон".
- Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правадзненне вясельных цырымоніі, святкаванне гадзіны вяселля.
- Музейная фотопляцоўка.

ДЗЯРЖАўНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Сьвядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінамастаства".

Выстава фатаграфій Сяргея Міхаленкі "Меланхолія" — да 6 кастрычніка.

Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.

- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатрылізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Вішэванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАўНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праграмамі роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей

- "Хлопчык і лётчык", галаграфічны тэатр.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках

папараць-кветкі", "Вячоркі".

■ Выставачны праект гісторыка Ігара Мельнікава "Мяжа быдла пад Мінскам. 1921 — 1941" — да 12 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАў Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.

Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу" (візуальная рэтраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).

■ Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk" — да 29 снежня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганаравому грамадзяніну г. Мінска Міхаліу Савіцкаму.
- "Мінск губернска. Шляхецкі побыт".
- Выстава работ скульптара Андрэя Асташова "Таямніца Мінаўра" — да 13 кастрычніка.
- Выстава жаночых аксесуараў з калекцыі Ігара Сурманчускага "Дамскія штучкі" — да 20 студзеня 2020-га.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Выставачныя праекты:

- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- "Мінск сярод сяброў. Гарыды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
- "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."
- Выстава "Вобразы Мінска" ў фалерыстыцы, нумізматыцы, банцістыцы, фарфоры з прыватных збораў мінскіх калекцыянераў — да 3 лістапада.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

Пастаянная экспазіцыя.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў,

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

якія распытаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані • вазок; каліска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі жывага транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Беларускі брыльянт у кароне паладзімных абразоў праваслаўя" — да 27 кастрычніка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыі:

- "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАўЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2.
Тэл.: (8-01597) 2 14 70.

Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".

г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.

- Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".

Пастаянныя выставы:

- "Свято кухні Міцкевічаў",
- "Малючкі сельскага жывяцтва",
- "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТАТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Выстава "Феерыя творчасці", прымеркаваная да 100-годдзя Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў — да 20 кастрычніка.
- Выстава літоўскага фотамастака Альгімантаса Александравічуса "Твараніц племні" — да 20 кастрычніка.

- 9 — "Дон Паскуале" (опера ў 3-х дзеях) Г. Даніціці. Дырыжор — Іван Касцяцін.
- 10, 11 — "Спячая прыгажуня" (балет-феерія ў 2-х дзеях з праграм і эпілогам) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 12 — "Турандот" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Віктар Пласкіна.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

Гастролі Кутаіскага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Ладо Месхішвілі (Грузія)

- 5 — "Дуплет" (гістарычна недакладная трагікамедыя) В.Гавела, Г.Пінтэра.

- 9 — "Праўда" (камедыя) Ф.Зеллера.
- 10 — "Вецер шуміць у таполях" (абсурдысцкая трагікамедыя) Ж.Сіблейраса.
- 11 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М.Матукоўскага. Прэм'ера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 5 — "Фенька" (неверагодная гісторыя) Л.Панцэлева.
- 6 — "Дальгітлае сланяня" Р.Кіплінга.
- 12 — "Умка" (кранальная гісторыя ў адной дзеі) Ю.Якаўлева.

Пачатак спектакляў аб 11-й.